

Mokslo Lietuva

Leidžiamas nuo 1989 m., du kartus per mėnesį

Nr. 9 (674)

DĖL 2022-UJŲ ATMINTINŲ METŲ

Pranciškus Skorina

Gegužės 14 d. Lietuvos Respublikos Seimo posėdyje pritarta trylikai iniciatyvų 2022-uosius skelbti proginiiais metais, skirtais: pagerbti žymias asmenybes, paminėti išskirtinių istorinių įvykių ir kultūrinių reiškinių sukaktis, atkreipti dėmesį į svarbias valstybės gyvenimo sritis. Dėl Seimo paskelbtų 2022-ųjų atmintinų metų Vyriausybei pasiūlyta parengti minėjimų programas ir 2022 metų valstybės biudžete numatyti lėšų šioms programoms įgyvendinti.

Seimas dar praėjusių metų pabaigoje 2022-uosius nusprendė paskelbti **Lietuvos karaimų metais**, nes kitamet sukanka 625 metai nuo Lietuvos didžiojo kunigaikščio Vytauto kvietimo karaimams įsikurti Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje. Todėl 2022-aisiais iš viso minėsime 14 atmintinų metų:

Ievos Simonaitytės metai. 2022 m. sausio 23 d. sukanka 125 metai, kai gimė rašytoja autobiografinių apysakų ir romanų kūrėja Ieva Simonaitytė.

Romo Kalantos metai. 2022-aisiais sukanka 50 metų nuo Laisvės kovotojo Romo Kalantos žūties. Dokumente pabrėžiama Romo Kalantos aukos prasmė Lietuvos išsilaisvinimui.

Lietuvos Valstybės Konstitucijos metai. 2022-aisiais sukanka 100 metų, kai Steigiamasis Seimas parengė ir 1922 m. rugpjūčio 1 d. priėmė Lietuvos Valstybės Konstituciją – pirmąją modernią, nuolatinę, demokratinio turinio Lietuvos Respublikos Konstituciją. Dokumente taip pat atkreipiamas dėmesys, kad 1922 m. rugpjūčio 1 d. priimtos Lietuvos Valstybės Konstitucijos nuostatos, principai,

struktūra buvo perimti, patobulinti ir įtvirtinti Lietuvos Respublikos Konstitucijoje, Lietuvos Respublikos piliečių priimtoje 1992 m. spalio 25 d. referendume.

Lietuvos krepšinio šimtmečio metai. 2022-aisiais bus minimas Lietuvos krepšinio 100-metis. Lietuvos krepšinio sostine vadinamame Kaune 1922 m. vyko pirmosios oficialios krepšinio varžybos, o 2022 m. Kaunas taps Europos kultūros sostine. 2022 m. Lietuvoje vyks „FIBA Europe“ Generalinė Asamblėja, į kurią atvyks svarbiausi Europos krepšinio vadovai ir geriausi krepšinio žaidėjai iš 50-ies šalių krepšinio federacijų spręsti svarbių šios sporto šakos klausimų.

Gyvūnų gerovės metai. Kaip pažymima priimtame Seimo nutarime, pastaraisiais metais buvo atskleista ir paviešinta daug žiauraus elgesio su gyvūnais atvejų, išaiškinta

nelegalių veisyklų, gyvūnų teisių pažeidimų namų ūkiuose ir privačiuose zoologijos soduose.

Lietuvos universitetų metai. 1922 m. vasario 16 d. Kaune buvo įsteigtas Lietuvos universitetas, kuriame pirmą kartą buvo pradėtos universitetinės studijos lietuvių kalba ir kuris suvaidino reikšmingą vaidmenį plėtojant universitetinį aukštąjį mokslą visoje Lietuvoje.

Pranciškaus Skorinos metai. 2022-aisiais sukanka 500 metų, kai Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje buvo išspausdinta pirmoji knyga – Pranciškaus Skorinos „Mažoji kelionių knygelė“ ir Vilniuje įkurta pirmoji Rytų Europoje spaustuvė. Pasiūlymo iniciatorius – **Seimo narys doc. dr. Stasys Tumėnas** pažymėjo, kad šios žinios laukė ne tik bibliotekininkai, spaustuvininkai ir leidėjai, bet ir akademinė Lietuvos istorikų, kalbininkų, literatūrologų bendruomenė. Jie dabar galės teikti pasiūlymus ministerijoms, kad idėjos deramai paminėti Pranciškaus Skorinos metus iki rudens būtų įtrauktos į minėjimo programą.

Jono Meko metai. 2022 m. gruodžio 24 d. sukanka 100 metų, kai gimė avangardinio kino kūrėjas ir kino kritikas, rašytojas ir poetas Jonas Mekas. Kaip teigiama Seimo nutarime, J. Meko kūryba buvo itin svarbi pasaulinei kultūrai ir naujų meno formų paieškai, jo avangardinė kino ir literatūrinė kūryba formavo visuomenės istorinę sąmonę, skatino neprarasti lietuviškumo ir garsino Lietuvos vardą.

Lietuvos jaunimo metai. 2022-aisiais Lietuvos jaunimas minės dvi svarbias sukaktis: Lietuvos jaunimo organizacijų tarybos 30-metį ir Pasaulio lietuvių jaunimo sąjungos įsteigimo 50-metį.

Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronikos metai. 2022-aisiais „Lietuvos Katalikų

■ Nukelta į 2 p.

Geologą, akademiką Algimantą Grigelį sveikiname su 90-uoju gimtadieniu. (žr. 4 p.). V. Valuckienės nuotr.

ŠIAME NUMERYJE

Kaip vadinsime 2022-uosius? ● 1, 2 p.

Ar turime teisę po darbo išjungti kompiuterį ir mobilųjį telefoną? ● 2 p.

Didysis šeimos gynimo maršas. Kas tie tikrieji „homofobai“? ● 3 p.

Lietuvos Respublikos Seimo pranešimai ● 3, 5 p.

Iškilios asmenybės – ar gebame jas pagerbti? ● 4 p.

Studijų turinio ir metodikos kaita. Ne tik pandemijos pamokos ● 7 p.

Apie geografijos vaidmenį mokslų sistemoje ir žodynuose ● 8, 9 p.

Parodos, renginiai ● 9, 10 p.

Baltijos jūroje – kalnai nuodų. Kas daroma? ● 10 p.

Kitoks žvilgsnis į kaimą? Ar Lietuvą sudarys tik miestai ir... dvarai? ● 11 p.

Netektys ● 12 p.

SENAS MEDIS

Leonas Milčius

*Jis – senas medis, bet nemiręs,
Viršūnėj skleis gležnus lapus.
Ieškos vilties dangaus žydrynėj,
Kad dar žaliuos ir gyvas bus.*

*O sausos šakos tegul lūžta,
Maža iš jų dabar nauda.
Jeigu ir krautų paukštis gūžtą,
Tai tik ant tos, kuri tvirta.*

*Dar šaknys gyvos ir kamienu
Žemės galia viršūnėn kils,*

*Mažais šaltiniais pasiskirsčius,
Lapus pagirdys ir sušils.*

* * *

*Svarbiausia – šaknys ir kamienas.
Tautų likimuose tas pats.
Tvirtiems išlikti kelias vienas –
Šaknų savijų neprarast.*

*Išlikti žemėj, savo žemėj,
Su savo papročiais, kalba.
Jos neapleist, jei usnys želia,
Jei gviešias svetima ranka.*

*Autorius yra technikos mokslų daktaras,
Kovo 11-osios Akto signataras*

DĖL 2022-ŪJŲ ATMINTINŲ METŲ

■ Atkelta iš 1 p.

Bažnyčios Kronika“, pradėta leisti 1972 m. kovo 19 d., minės leidybos 50-metį. Seimo nutarime vertinama šio istorinio įvykio ir pogrindžio leidinio svarba lietuvių tautai ir Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimui. „Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronika“ griežtos cenzūros, propagandos ir laisvos spaudos draudimo sąlygomis buvo platinta net 17

metų, bet jai pavyko pralaužti geležinę uždangą ir skelbti pasauliui apie tikrąją padėtį Lietuvoje.

Sūduvos metai. 1422 m. rugsėjo 27 d. pasirašius Melno taikos sutartį, Sūduvos kraštas visam laikui buvo prijungtas prie Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės, o 2022 m. bus švenčiama Sūduvos krašto susigrąžinimo 600 metų sukaktis.

Savanorystės metai. Kaip pažymima priimtame Seimo nutarime, savanoriška veikla yra labai svarbi skatinant Lietuvos pilietinės visuomenės susitelkimą, pilietiškumo ugdymą ir stipresnės bei tvaresnės Lietuvos kūrimą.

Monsinjoro Kazimiero Vasiliausko metai. 2022 m. balandžio 9 d. sukanka 100 metų, kai gimė politinis kalinys ir tremtinys,

pirmasis atkurtos Vilniaus arkikatedros bazilikos klebonas, žinomas visuomenės veikėjas monsinjoras Kazimieras Vasiliauskas. „Kazimiero Vasiliausko veikla darė labai svarbią įtaką valstybės raidai, jo asmenybė liudija žmogaus dorovinį ir moralinį atsparumą, tvirtą pasaulėžiūrą, tarnystę šaliai ir jos žmonėms“, – pažymima priimtame Seimo nutarime. ■

VISUOMENĖS AKTUALIJOS

XXI AMŽIAUS BAUDŽIAVA

Tomas Bičiūnas

Seime dar pateikimo stadijoje užblokuotas pasiūlymas Darbo kodekse įrašyti darbuotojų teisę po darbo valandų atsijungti nuo skaitmeninių prietaisų ir būti nepasiekiamiems darbdaviui. „Eurofound“ duomenimis, beveik trečdalis nuotoliniu būdu dirbančių Europos Sąjungos darbuotojų iš darbdavio po darbo valandų sulaukia įvairių užduočių ir pavedimų, už kuriuos darbuotojui nėra atlyginama. Šios tenden-

cijos rodo, kad darbuotojų išnaudojimo mastai yra didžiuliai, o riba tarp darbo ir poilsio – ištrinta. Lieka tik apgailėstauti, kad šių tendencijų nepaisantys mano kolegų Seime nesiryžo ginti darbuotojų. Netgi atvirksčiai – nusiuntę signalą darbdaviams, kad skirti darbus ir prašyti juos atlikti po darbo valandų yra norma.

Labai tikiuosi, kad šias svarbias, su darbo santykių reglamentavimu susijusias diskusijas stebi ir profesinės sąjungos, ir patys darbuotojai. Labiausiai čia trūksta būtent darbuotojų balso. Darbas po darbo valandų vadinamas viršvalandžiais ir apibrėžtas tame pačiame Darbo kodekse, todėl bet koks darbuotojų išnaudojimas ir šiandien yra negalimas. Dėl neapmokamo viršvalandinio darbo ir išnaudojimo galima kreiptis į Darbo inspekciją, tačiau, nedarbui pakilus į rekordines aukštumas, retas darbuotojas ryžtasi tai daryti.

Jeigu darbuotojo teisė atsijungti nuo skaitmeninių priemonių būtų įrašyta Darbo

kodekse – „eksplicitiškai“, kaip sako teisininkai, darbdavys žinotų, kad neturi teisės reikalauti iš darbuotojo būti pasiekiamam po darbo ir laisvadieniais. Būtų išvengta išnaudojimo, taigi neliktų priežasčių darbuotojo ir darbdavio konfliktui, nereikėtų kreiptis į Darbo inspekciją.

Grįžkime prie diskusijos Seimo posėdžių salėje: svarstant šį Darbo kodekso pataisų pasiūlymą, bene labiausiai suglumino vieno konservatoriaus pamokymas iš tribūnos, kad darbuotojas, vengdamas papildomo darbo ir užduočių po darbo valandų, turėtų išvažiuoti kur nors į šalies pakraštį, kur nėra ryšio: „Išsijungi arba išvažiuoji į pakraštį, kur nėra gero ryšio, pasakai, kad ryšio nėra.“ Tačiau, kaip savo pavyzdžiu įrodė vienas Seimo narys, ryšys yra net Egipto kurorte... Pasirodo, pamokyti darbuotoją, kaip pabėgti nuo darbdavio ir užduočių po darbo, yra geresnis kelias, nei tiesiog priimti pataisus, kurios be jokio gudravimo apsaugotų darbuotoją. Beje, kai

buvo balsuojama už šias pataisus, minėtas Seimo narys susilaikė. Negana to, Seimo salėje aidėjo replikos, esą, priėmus mano teikiamas pataisus, Seimo nariai nebegalės po darbo ar savaitgaliais savo padėjėjams ir patarėjams skirti darbų. Suprask, priėmus šias pataisus, būtų labai blogai, mat po darbo ar savaitgaliais Seimo nariai patys, savarankiškai, turėtų „Facebook“ skelbti įrašus, atsakinėti į žmonių komentarus ir pan.

Labai tikiuosi, kad šias replikas išgirs Seimo kanceliarijos vadovai ir bus atlikta bent jau anoniminė Seimo narių padėjėjų ir patarėjų apklausa, per kurią išaiškės galimo darbuotojų išnaudojimo mastai. Kolegoms parlamentarams įspūdžio nepadarė ir informacija apie pinigines bei kitokias sankcijas, darbdavių taikomas nepaklusniems darbuotojams. Visa tai verčia manyti, kad pasiūlymui nepritarata ne dėl kokių nors esminių trūkumų, o dėl esminių vertybinių – požiūrio – skirtumų. *Autorius yra Seimo narys* ■

Paminėtos už šalies laisvę susideginusio R. Kalantos 49-osios mirties metinės

Dr. Raimundas Kaminskas

Pilietinio pasipriešinimo dieną – gegužės 14-ąją, Kaune, Laisvės alėjoje, prie paminklo „Aukos laukas“ ir įrašo grindinyje „Romas Kalanta 1972“ (skulptorius – Robertas Antinis jaunesnysis, architektas – Saulius Juškys) vyko Romo Kalantos žūties 49-ųjų metų minėjimas ir pagerbti kovotojai už Lietuvos laisvę sovietų okupacijos metais. Renginį organizavo Lietuvos sąjūdžio Kauno taryba su kitomis visuomeninėmis organizacijomis. Jo dalyvius sveikino Mobilizacijos ir pilietinio pasipriešinimo departamento prie Krašto apsaugos ministerijos direktorius ats. plk. ltn. Virginijus Vitalijus Vilkelis. Savo prisiminimais apie to laiko įvykius dalinasi pirmasis Kauno rinktinės savanorių vadas mjr. Vitalijus Edvardas Straleckas, visuomenininkė Janina Dovydaitytė, Kauno istorijos mylėtojas inžinierius Antanas Burkus, Lietuvos šaulių sąjungos V. Putvinskio-Pūtvio klubo Kauno skyriaus pirmininkas Saulius Marcinkus ir kt.

Lietuvos sąjūdžio Kauno tarybos pirmininkas dr. Raimundas Kaminskas priminė renginio dalyviams, kad šis R. Kalantos poelgis paskatino ir suaktyvino antisovietines nuotaikas Lietuvoje ir pasaulyje. Užsienyje gyvenantys lietuviai rengė solidarumo akcijas ir minėjimus, apie kuriuos sovietų oku-

puotos Lietuvos gyventojus informuodavo per Vakarų radijo stotis (pvz., per „Amerikos balsą“, „Vatikano radiją“ ir pan.). Ten apie R. Kalantą buvo leidžiamos knygos, pašto ženklai, statomi paminklai ir kiti atminimo simboliai bendruomenių susibūrimo vietoje. R. Kalanta virto antisovietinio pasipriešinimo simboliu ir tautos didvyriu.

Romas Kalanta gimė 1953 m. vasario 22 d. Alytuje. 1963–1972 m. su tėvais gyveno Kaune, Vilijampolėje, Panerių g. 34. Šeimoje augo keturi sūnūs. 1963–1971 m. Romas mokėsi Kauno 18-ojoje vidurinėje mokykloje (dabar – Kauno Veršvų gimnazija). Sovietų valdžios trukdomas nebaigė abiturso egzaminų ir buvo priverstas pereiti į vakarinę mokyklą. Tuo pačiu metu dirbo Kauno „Aido“ gamykloje, gaminusioje vaikiškus baldus, vežimėlius, įvairius muzikos instrumentus: metalofonus, lūpines armonikėles. R. Kalantos charakteristikose nurodoma, kad jis „buvo apsiskaitęs, rašė eilėraščius, sportavo, grojo gitara“, „lėtas, taikaus būdo, gana uždaras, mėgstantis analizuoti, nelinkęs atvirai bičiuliauti“, „kovojo su melu ir neteisybe, labai mėgo „The Beatles“ muziką“.

1972 m. gegužės 14 d. Kauno miesto sode, prie Muzikinio teatro, protestuodamas prieš sovietinį režimą, R. Kalanta apsiypylė benzinu, sušuko „Laisvę Lietuvai!“ ir pasidėgė. Atskubėję greitosios pagalbos gydytojai

Romo Kalantos minėjimo dalyvių grupė

išvežė Romą, jau netekusį sąmonės, į ligoninę. Oficialiais duomenimis, R. Kalanta mirė 1972 m. gegužės 15 d. 4 valandą ryto.

R. Kalantos susideginimas pirmiausia sukėlė spontanišką pasipriešinimą, kuris Kaune, garsėjusiam lietuviška tautine dvasia, gana stipriai Katalikų Bažnyčios įtaka ir neformaliais jaunimo judėjimais, rado tinkamą terpę. Sovietų KGB, siekdamas išvengti bet kokių žmonių susibūrimų, pa-

ankstino R. Kalantos laidotuves ir taip dar labiau paaštrino padėtį. Į laidotuves pavėlavęs jaunimas pasipiktino, nešė ir dėjo gėles jo žūties vietoje. Taip Lietuvoje formavosi nauja antisovietinio pasipriešinimo kultūra.

2000 m. liepos 4 d. R. Kalantai (po mirties) skirtas Vyčio kryžiaus 1-ojo laipsnio ordinas, 2005 m. suteiktas Laisvės kovų dalyvio statusas. Patriotui atminti Petrašiūnuose yra jo vardu pavadinta gatvė. ■

REDAKTORIAUS KOMENTARAS

Į VINGIO PARKĄ – ATSIIMTI VALSTYBĘ

Jonas Jasaitis

1. Tauta kyla prieš absurdą

Jau tik nedidelę dalį tų, kurie šių metų gegužės 15 d. – Tarptautinę šeimos dieną – susirinko į sostinės Vingio parką, sudarė prisimenantys pirmąsias protesto prieš svetimųjų įvestą režimą demonstracijas ir pirmuosius Sąjūdžio mitingus. Dar mažiau čia buvo automobiliais ir autobusais vykusių į Baltijos kelią. Bet ir tie, kurie nematė prieš daugiau kaip tris dešimtmečius vykusio tautos pasiryžimo atkurti savo valstybę, jei pažvelgs į to meto kronikos kadrus, pastebės stebėtiną panašumą: drąsa ir laisvės viltimi nušvitę žvilgsniai, nesuvaidintos šypsenos, bičiuliškas net nepažįstamų žmonių bendravimas, rami, tačiau bekompromisė reakcija į bandančius griebtis provokacijų, primenantį Sąjūdžio žaliaraiščių ryžtą ir gebėjimą užkirsti kelią bet kokiems bandymams trukdyti susirinkusiems išreikšti savo valią. Daugybės Lietuvos vėliavų plazdėjimas, įraukiantys muzikiniai akcentai, principingi pasisakymai ir aiški „Didžiojo šeimos gynimo maršo“ dalyvių reakcija. Be jokio bailaus dairymosi, ar kas nors jų nestebi, kad paskui bandytų įvardinti kaip „grėsmę valstybei“ arba apkaltinti kultūrinio atsilikimu.

Veltui tą ramų gražų vakarą vis dar dalį Lietuvos žiūrovų patraukiančios televizijos laidos vedėja taip stengėsi išmaldauti iš savo kolegų, tuo metu įpareigotų stebėti seniai nematyto protesto žygio, nors mažiausios žinutės apie kokius nors susidūrimus su kitaip nusiteikusia ar policijos įsikišimą:

– Tačiau juk jie (t. y. Maršo organizatoriai) gavo leidimą susirinkti tik septyniems tūkstančiams, o Vingio parke jau dabar yra per dešimt tūkstančių, ir žmonių srautas vis nesibaigia... Argi niekas jų už tai nenubaus?

Tačiau paklaustas kolega, sulaukęs, kol jo ausinėse pasigirs vedėjos prašymas, dalykiškai atsako, kad viskas vyksta ramiai, incidentų nėra. Vedėja liepia pakviesti policijos atstovą (na, jis tikrai bus ką nors nederamo pastebėjęs), tačiau pareigūnas net pagiria organizatorius, sugebančius užtikrinti viešąją tvarką. Tiksliai suskaičiuoti, kiek dalyvių čia susirinko, bus galima tik vėliau. Operatorius tuo metu bando stambiu planu parodyti bet ką, kas ne itin simpatiška atrodo, bet į kadrą pakliūva tik kažkokie individai žandais, išpieštais ištepliota „vaivorykšte“. Jie sliūkina, dairo, bet niekas jų neužkabina, net dėmesio nekreipia. Vedėja vėl nerimsta (juk jai primygtinai įsakyta ieškoti bet ko, kas galėtų kompromituoti renginį):

– Bet jie nesilaiko „socialinio“ (turėtų sakyti – fizinio) atstumo. Vaikšto be kaukių (suprask, įžūliai platina užkratą).

Pareigūnas pažada imtis priemonių...

Net renginio dalyvis, užklaustas, kiek laiko sugaišo kecionėje, atsako, kad, žinoma, važiuo ilgiau nei įprasta, bet jokių spūčių ir nesklandumų nebuvo. Maršo dalyviai buvo mandagūs, drausmingi. Matyt, tikėtasi, kad jis bus suirzęs, tačiau šis šypso...

Ekране jau rodomas kitas, dar laidos pradžioje išreklamuotas pasakojimas apie „net tris antimitingus“. Tik, o vargeli, ką tu parodysi, jei tų antimitinguotojų – ant vienos rankos pirštų tesugraibo. Tenka rodyti prie Neries įsitaisiusius poilsiautojus. Štai šalia gerai žinomo autoįvykių komentatoriaus šokinėja moteriškaitė su plakatuku, ant kurio užkeverzotas „antiargumentas“: „Vieniša mama ir sūnus – ne šeima? Mūsų niekas negina.“ Ji grūdasi prie komentatoriaus. Įmanytų – visai jį nustumtų. Bet jokie „homofobai“ ir čia jos nepuola. Dar kartą kyšteli savo plakatuką, o tada iškelia du išskėstus pirštukus (suprask, mūsų pergalė) ir, neslėpdama nusivylimo, dingsta. Tiek stengėsi, bet tik šnipštas išėjo. Na, ją bent per televizorių parodys, lyg „dvi minutės šlovės“...

Veltui dar vienas iki šiol save populiariu veikėju tebelaikantis asmuo, manantis, kad kuo daugiau banalių, purvinau tarpuvartei tinkančių frazių ir net keiksmažodžių pabers, tuo ilgiau bent dalį klausytojų išlaikys, netrukus bandė paskubomis suniekinti Prezidento žodžius, skirtus „Didžiojo šeimos gynimo maršo“ dalyviams, kuriuos pastarieji sutiko su nuoširdžiu džiaugsmu ir pritarimu. Daugybę kartų jau ištransliuotomis frazėmis bandė gąsdinti, „demaskuoti“ ir „pamokyti“ didžiule persvara tiesiogiai išrinktą valstybės

vadovą. Esą Prezidentas pagaliau atskleidė, kas jo rinkėjas. Anot to veikėjo, tas rinkėjas „yra piktas ir iš dalies nelaimingas“. Čia pat jis dar pasityčiojo iš gyvenančių ne Vilniuje: „Maršas šimtams žmonių, ypač **tradicinių vyrų**, suteikė galimybę **pirmą kartą** pamatyti Vilnių. Parką, kuriame bėgioja **elitas**, o **elitės** vedžioja išpopintus šunelius.“ Apie tai, kad tautai tas parkas susijęs su sunkia, bet sėkminga kova dėl valstybės atkūrimo, o vadinamasis „elitas“ gal ir norėtų jį paversti šunų išviete, kaip Lukiškių aikštę – pliažu, komentatorius neužsimena. Bet ar, anot jo, Vilniaus vyrai jau yra nebe „tradiciniai“? Tai kokie jie? Ar kitų Lietuvos vietovių žmonės rytais nebėgioja ir nesimankština? Ar jie tebegyvena uždariti savo kaimeliuose ir tik dalyvaudami Marše „pirmą kartą pamatė Vilnių“? Iš kur tokia paniekta gyvenantiems „už Vilniaus“? Iš kur tokia neapykanta net sąvokoms „tradicija“ ir „tradicinis“?

Priminsiu vieną pavyzdį. Kai, pasibaigus Antrajam pasauliniam karui, Jungtinėse Amerikos Valstijose buvo priimti įstatymai, palengvinantys karo pabėgėliams, prarusiems viltį sugrįžti į Lietuvą, galimybę atvykti, Amerikoje atsidūrė tūkstančiai lietuvių. Tarp jų buvo ir tautinių šokių mokytojai Liudas ir Aleksandra Sagiai. Šalia Erie ežero per du šimtus metų išaugusiam Klivlande jiedu įkūrė tautinių šokių kolektyvą „Grandinėlė“. Kai šiame didmiestyje buvo surengtas tautybių meno festivalis, jame ryžosi dalyvauti ir naujoji lietuvių grupė. Per labai trumpą laiką buvo paruošta programa. Net pavyko apsirūpinti lietuviškais tautiniais rūbais. Ir štai niekam dar negirdėta „Grandinėlė“ tapo šios tautų šventės laimėtoja. Kolektyvo vadovui Liudui, dar net nespėjusiam įgyti nuolatinio JAV gyventojų statuso, buvo suteiktas Klivlando garbės piliečio vardas. Meras jam iškilmingai įteikė simbolinį miesto raktą. Iki šiol ne tik lietuvių bendruomenė prisimena šį įvertinimą, įrašytą miesto istorijoje. Man pačiam, pradėjus dirbti Klivlande, apie tai papasakojo Lietuvoje niekada nebuvus ir jokių lietuviškų šaknų neturintis miesto tarybos narys, pats apie tai sužinojęs iš savo giminaičių. Tai kodėl dabartinėje Lietuvoje taip nuvertinta viskas, kas tautiška ir tradiciška?

„Kai Dievas nori ką nors nubausti – atima protą“, – sakydavo mano seneliai, Nepriklausomoje Lietuvoje, dalinant pono Nagurskio dvarą, iš lietuviškos valdžios gavę 8 ha žemės sklypą, leidusį išmaitinti šeimą, išauginti darbdžius ir dorus aštuonis vaikus. Tiesa, atmatavus ūkį, ponas neprašytas atsibeldė. Pamatęs, kad naujakuris jau renčia pirkią, patarė ją iškart statyti... ant ratų. Girdi, bus patogiau pasiimti, kai reikės iš jo dvaro bėgti. Tačiau naujakuris į jokių ginčus su buvusiu dvarponiu nesivėlė ir taikiai pasiūlė po kurio laiko vėl apsilankyti, pažadėjęs svinginai pastarąjį priimti. Kai po kelerių metų ponas vėl atvažiuo, buvusį siaubingai apleistą žemės plotelį vos beatpažino: krūmokšniai išrauti, akmenys surinkti, o gražiai suartame lauke visai neblogoi rugiai kyla. Nusistebėjo: „Tai tu čia viską vien savo rankomis sutvarkei?“ ir gana nuoširdžiai atsiprašė. Daugiau jis ten nebepasirodė. O seneliai dar ir antrą karą šiaip taip įskentėjo. Net sūnaus, dvidešimt penkeriems metams išgrūsto į Vorkutos anglies kasyklas, bet tautų budeliui nudvėsus, išsteisinto ir į gimtinę sugrįžusio, sulaukė. Iلسisi dabar kapeliuose šalia iš lauko akmenų pastatytos bažnyčios.

O tauta kyla prieš jau kelinti metai baisiau už tą „kinišką koroną“ plintančią absurdo pandemiją, kai bandoma kėsintis į tai, kas ne tik lietuviams, bet ir daugeliui kitų tautų yra brangiausia – į šeimą, į tėvų teisę rūpintis savo vaikais, į pagrindines žmonijos vertybes – vyro ir moters meilę, paskatinusią sukurti visa tai, kas gražiausia ir brangiausia. Nuostabiai literatūros, muzikos, dailės ir architektūros kūriniai atsirado įkvėpti jų meilės, įprasminę svarbiausią Dievo dovaną – darnią šeimą, vaikus ir vaikaičius. Ji apdai nuota tūkstančiuose tautos dainų. Šeimos galia ir parama nesuskaičiuojamiems tūkstančiams padėjo įveikti pačias baisiausias negandas. Tenka priminti, kad tik iš darnių šeimų sudaryta visuomenė pajėgi išsaugoti savo valstybę. Iš tokios valstybės jos piliečiai šimtais tūkstančių nebėga. Ir čia tikrai niekas neniekina nei šeimos nesukūrusių, nei dėl įvairiausių priežasčių praradusių jos narį. ■

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO PRANEŠIMAI

Prof. Vilija Targamadzė apie planą „Naujos kartos Lietuva“. Po šio plano pristatymo Seimo Švietimo ir mokslo komitete dar labiau išryškėjo jau anksčiau kritikuotos problemiškos tendencijos. „Matyti, kad valdžia rengiasi liūto dalį švietimui skirtų plano lėšų „mesti“ vadinamosioms Tūkstantmečio gimnazijoms, kurių koncepcija jau yra sulaukusi ekspertų kritikos dėl miglotumo ir užprogramuoto elitizmo“, – įspėja Seimo Švietimo ir mokslo komiteto narė profesorė Vilija Targamadzė. Šioms gimnazijoms puoselėti numatoma mesti 210 mln. eurų, jų bus steigiama 150. Kitoms, ne elitinėms mokykloms, panašu, liktų tik trupiniai. „Nusitaikyta dosniai investuoti į naujų sistemų ir struktūrinių padalinių kūrimą, net nesivarginant pagrįsti tokį apsisprendimą. Tai grėsminga tendencija, ypač matant chroniškas problemas ikimokyklinio ugdymo, pedagogų rengimo, profesinio mokymo, mokslo ir studijų srityse“, – pažymi parlamentarė.

Planas „Naujos kartos Lietuva“ pristatomas kaip ilgalaikė programa, kuriai įgyvendinti prireiks 2,25 mlrd. eurų. Švietimui numatoma skirti 14 proc. lėšų. „Itin reikšmingoms reformoms“ švietimo ir mokslo srityse, ministerijos teigimu, numatyta skirti iki 489 mln. eurų. Nacionalinį integruotą planą „Naujos kartos Lietuva“ valdžia turėjo parengti iki balandžio 30 d., finansavimas trukėtų iki 2026 m. rudens. Lietuvai iš viso yra numatyta 2,225 mlrd. eurų dotacijoms ir iki 3 mlrd. eurų paskoloms. Ekspertai įspėja, kad geriausios sutelkus elitinėse mokyklose, socialinė atskirtis tik gilės. „Neaišku, kaip steigs tas mokyklas. Kitos mokyklos gali netekti potencialo, jei geriausias pedagogus, mokinius ir išteklius tarsi nusuirbs tos „tūkstantmečio gimnazijos“, – apibendrina profesorė V. Targamadzė.

Tiesioginius merų rinkimus įtvirtinti Konstitucijoje. Seimo nario Eugenijaus Sabučio iniciatyva Seimo socialdemokratai teikia Konstitucijos pakeitimo įstatymą, kuriuo būtų įteisinami tiesioginiai savivaldybių merų rinkimai. Konstituciniam Teismui paskelbus nutarimą, kad savivaldybių merų rinkimų ir įgaliojimų teisinis reguliavimas prieštarauja Konstitucijai, socialdemokratai buvo pirmieji, kurie aiškiai ir nedviprasmiškai pasisakė, kad siūlys Konstitucijos pataisas tiesioginius merų rinkimus įtvirtinti pagrindiniame ir svarbiausiame Lietuvos įstatyme.

„Šiuo Konstitucijos pakeitimo projektu sieksime plauti sutarimo tarp visų politinių grupių. Puikiai suprantame, kad, norint priimti pataisas, leisiančias keisti Konstituciją, reikia daugumos Seimo frakcijų pritarimo, todėl kviesime visus pasirašyti ir palaikyti įstatymo projektą. Visi supranta, kad tiesioginis merų rinkimo būdas pasiteisino, tam pritaria dauguma gyventojų. Negalime grįžti į tuos laikus, kai merų rinkimai buvo partijų susitarimo ir, dažniausiai, vidinių intrigų reikalas, kai per savivaldybių tarybų kadencijas merai keisdavosi po kelis kartus“, – teigė E. Sabutis. Įstatymo projektu siūloma papildyti Konstitucijos 119 straipsnį 3 dalimi, kuria būtų nustatyta, kad savivaldybės meras yra savivaldybės tarybos narys, jos pirmininkas ir savivaldybės vadovas. Keičiant Konstitucijos 119 straipsnį, kartu siūloma pakeisti Konstitucijos 67, 122, 124, 141 ir 143 straipsnius, susijusius su savivaldybės mero instituto įvedimu.

Valstybės kontrolės metinė ataskaita. Kodėl šis dokumentas nesulaukė didesnio valdžios ir valdančiųjų dėmesio, svarsto Seimo Audito komiteto pirmininko pavaduotoja soci-

■ Nukelta į 5 p.

Didysis šeimos gynimo maršas. Vilnius, Vingio parkas, 2021 m. gegužės 15 d. – Tarptautinės šeimos dienos proga. Tokio visuomenės protesto Lietuva nematė jau daugiau kaip 30 metų

DIDYSIS AKADEMIKO ALGIMANTO GRIGELIO KELIAS

90-ajam gimtadieniui

Gamtos m. dr. Vytautas Narbutas

Man kelia nerimą tolstanti burė – skubėk patirti atradimo džiaugsmą.
Algimantas Grigelis

Prie Algimanto Grigelio *credo* – „partiti atradimo džiaugsmą“ – pridėčiau ir kūrybos džiaugsmą, kurį suteikia tikslus aplinkos ir įvykių matymas bei gebėjimas tą gyvenimo patirtį perteikti skaitytojui. Čia verta atsisąžinti į pačią pradžią, kurią, prisimindamas savo jaunystės dienas, mokantis Utenos „Saulės“ gimnazijoje, atskleidžia pats Algimantas Grigelis („Geologas esu tik vienas“, A. Grigelis „Bibliografijos rodyklė“, Vilnius, 2011).

Būsimasis akademikas gimė 1931 m. gegužės 11 d. Kaune, gydytojų šeimoje. Motina Irena Birutė – gydytoja stomatologė, mylinti savo darbą, aktyvi visuomenininkė, prieškarinio Lietuvoje buvusi Utenos moterų šaulių būrio vadė. Tėvas Antanas – plataus išsilavinimo gydytojas terapeutas ir rentgenologas su mokslinių stebėjimų aspiracijomis. 1933 m. šeima persikėlus į Uteną, čia prabėgo Algimanto Grigelio vaikystės ir jaunystės metai. Tų metų prisiminimai – tarsi Lietuvos istorijos iškarpa. Jauki vaikystė Utenoje, gyvenimas ramiu siauruko geležinkelio ritmu.

Per karą, užėjus hitlerininkams, viskas pasikeičia. Nelieta skanumynus pardavinėjusių žydų krautuvelių, nelieta ir jo muzikos mokytojos Glezerienės... Po karo partizanų ir jų žudynių, viešų patyčių vaizdai, tautiška jaunimo pasipriešinimo dvasia gimnazijoje ir nukentėję, represuoti mokiniai, tarp jų ir būsimasis architektas Napalys Kitkauskas. Su dėkingumu prisimenami mokytojai: lietuvių kalbos, istorijos, matematikos... Kaip neprisiminsi geru žodžiu savo mokytojų, jeigu jie paskatino vien penketais (tuo metu aukščiausiais pažymiais) baigti gimnaziją. Taip ir liko Algimantui Grigeliui du brandos atestato variantai – sidabrinis ir auksinis, leidę be stojamųjų egzaminų pasirinkti bet kurią Vilniaus universiteto specialybę. Gelmių paslaptys patraukė į geologiją.

Jaunystė – atradimų metas. Kiekviena jo dėstytojų profesorių J. Dalinkevičiaus ir M. Kaveckio paskaita – tarsi vis nauji atradimai, žadinantys smalsumą ir vaizduotę, norą kurti savo ateities planus. Prof. J. Dalinkevičius buvo pamėgęs vadinamąjį Lietuvos devono kelią, kuriuo kaip viščiukus pabarstydavo studentus diplominei praktikai, palydėdamas juos į lauko darbų objektus. Jų kelias prasidėdavo nuo Šventosios upės, per Anykščius iki Kupiškio, po to Lėvens dolomito atodangų link, toliau į Biržus – gipso smegduobių kraštą, iki Nemunėlio. Dar toliau Muša, įsirežusi į kietąjį Stipinų dolomitą, ir Kruojos upės gražaus gelsvojo dolomito atodangos su profesoriaus aprašyta nauja brachiopodų (pečiakojų moliuskų) rūšimi *Spirifer pakruojensis*. Ir paskutinis suolis – į Žagarės dolomito atodangas Švėtės upelio krantuose.

Algimanto Grigelio mokslinių tyrimų kelias prasidėjo nuo kuklios, bet garsios Ventės upės kranto atodangos ties Papile. Čia jūros periodo uolienose slypinčių fosilijų – moliuskų gausa ir grožis pritraukė visą virtinę XIX ir XX a. gamtos tyrinėtojų. Jų surinktos kolekcijos puikuojasi Tartu, Sankt Peterburgo, Miuncheno, Tiubingeno gamtos muziejuose. Čia jas tyrė ir aprašė

Kirunos geležies rūdos telkinio šachtoje, Švedija (2003)

K. Grevingas (C. Grewing), G. Semiradskis, R. Brinkmanas, K. Bodenas, E. Krenkelis. Prisidėjo ir Lietuvos geologai: prieškarinio Lietuvoje – Č. Pakuckas ir mūsų amžininkė L. Rotkytė, surinkę puikias gražių amonitų (galvakojų moliuskų) kolekcijas.

Ventės upės atodangos Papilėje ir jos apylinkėje buvo ir jaunojo J. Dalinkevičiaus pirmosios 1926 m. geologinės ekspedicijos tyrimų objektas. Ne kartą čia sugrįžta ir vėliau, surinkta gausi amonitų, bivalvių (dvigeldžių), gastropodų (pilvakojų) ir kitų makrofosilijų kolekcija. Išsamus geologinio pjūvio aprašymas išryškino kelovėjo ir oksfordžio aukštų stratigrafiją, tačiau platesnei koreliacijai sealmentacijos sąlygomis ir paleogeografijai atkurti lemiamą žodį galėjo tarti plika akimi nematomi, bet visur esantys vienalaščiai gyvūnėliai – foraminiferai ir kitokie plūduriuojantys „planktoniukai“. Jų tyrimu profesorius J. Dalinkevičius ir sudomino tada dar trečiakursį studentą Algimantą Grigelį.

1953 m. jau diplomantą Algimantą Grigelį ir jo bendrakursę Valentiją Karatajtūtę Profesorius pakviečia į Baltijos šalių ir Baltarusijos geologų konferencijos ekskursiją, kur jie ir susipažįsta su savo būsimo mokslinio darbo, disertacijų vadovais – profesoriais A. V. Fursenka ir D. V. Obručevu. Baigę studijas, jie iškart stoja į aspirantūrą ir po ketverių metų apgina disertacijas, įgyja mokslų kandidato laipsnius. (Apie savo bendrakursę Valentiją („Valiušą“ – „Didžiąją šiaurės moterį“) ir jos, kaip mokslininkės, kelią Algimantas gražiai parašė „Geologijos akiračiuose“, 2020 m., Nr. 3–4.)

Jo paties tolesnis mokslo kelias pasirodė sudėtingesnis ir susijęs su Lietuvos geologijos tarnybos bei mokslo organizacinėmis reformomis. Artėjant tiems „virsmo metams“, kai kartą paklausiau prof. J. Dalinkevičiaus, kas galėtų tapti Geologijos instituto direktoriumi, jis atsakė klausimu: „Gal kolega Grigelis?“

Čia galiu prisiminti vos ne legenda tapusį mūsų Geologijos instituto startą, kurio su nerimu laukėme, išlydėję Algimantą Grigelį į Maskvą, į Geologijos komitetą – deryboms dėl ką tik nuo Mokslų akademijos atsiskyrusio savarankiško Geologijos instituto palikimo Vilniuje. Tada buvo iškilusi labai reali grėsmė jau egzistuojančiam Rygoje „VNIIMORGEO“, tapti jo padaliniu ar net būti iškeltam į Rygą. Laukėme žinios ir sutarėme, kad sėkmės atveju jaunasis direktorius pasiųs telegramą su Cezario žodžiais: „*Veni, vidi, vici*“, o kad pašte neįtartų kokio nors slaptumo, pasiūlėme parašyti ten suprantama kalba: „*Vania videl Viciu*“ (Vania matė Vicią). Koks buvo džiaugsmas, kai tokia telegrama ir atėjo. Šie Cezariui priskiriami žodžiai tiktų ir visam tolesniam Algimanto Grigelio, kaip Geologijos instituto direktoriaus, keliui apibūdinti.

Tame kukliame, dar net varganai atrodančiame instituto pastate Vrublevskio g. 1, kurio dabar net negalime įsivaizduoti ten stovėjus, sukomplektuojami pagrindinių padalinių ir krypčių moksliniai darbuotojai ir imamas naujojo instituto projekto. Ir štai 1972-aisiais jau kraustėmės į puikias, specialiai suprojektuotas Geologijos instituto patalpas Ševčenkos gatvėje.

Instituto priklausomybė sąjunginiam Geologijos komitetui, o nuo 1970 m. – Lietuvos geologijos valdybai lėmė mokslinių darbų kryptis ir bendrą, taikomąją instituto raidos perspektyvą bei pagrindinius uždavinius: tirti Lietuvos ir Rusijai priskirtos Kaliningrado srities geologinę sandarą, hidrogeologines sąlygas, mineralinių žaliavų susidarymo ir pasiskirstymo dėsningumus.

Geologijoje kiekvienas naujas iširtas faktas, grėžinys ar uolienos pavyzdys gali tapti moksliniu atradimu, įdomiu ne tik sau pačiam, bet ir sulaukusi platesnio pripažinimo. Tai gali tapti net kodu bendravimui su užsienio kolegomis. Regioniniai darbai ir temos netenka uždaramo, nes ir

patys „geologiniai sluoksniai“ plinta be sienų. Tuos dalykus Algimantas Grigelis jautė visa savo esybe. Tai atsispindėjo instituto darbų tematikoje ir jo paties mokslinėje veikloje. Jis vis primindavo, kad nesvarbu, kas užsako tyrimus, nes mokslas jau pats savaime yra vertybė. Nepavaldi niekam – tik istorijai. Tad suprantama, kodėl tik pradėjęs TSRS Geologijos komitetui priklausančio instituto kelią, Algimantas Grigelis 1966 m. prisimena Mokslų akademijos Geologijos instituto, įkurto 1941 m., 25-mečio jubiliejų ir pamini jį konferencija Mokslų akade-

mijos didžiojoje salėje. Todėl visai organiškai ir lauktas buvo ir paties Algimanto Grigelio, nuėjusio didesnę pusę kelio, sugrįžimas į Mokslų akademiją: 1992 m. jis išrinktas Lietuvos mokslų akademijos nariu ekspertu, 1994 m. – nariu korespondentu, o nuo 2011 m. tapo tikruoju nariu akademiku. Jis aktyviai dalyvauja, rengdamas ekspertines studijas aktualiais Lietuvos geologijos klausimais, pristatydamas akademinei visuomenei įdomesnius kolegų darbus.

Po 1977 m., kai paliko Geologijos instituto direktoriaus postą, Algimantas Grigelis galėjo daugiau atsidėti kantriai laukiantiems foraminiferams. 1981 m. apgynė habilituoto daktaro darbą „Pabaltijo jūros sistema: foraminiferai ir zonostratigrafija“. Dar 1976 m. sukvietė Vilniuje Baltijos šalių stratigrafų konferenciją, o 1978 m. išleido fanerozojaus sistemų unifikuotą ir koreliacinių stratigrafijos schemų atlasą, kuris ir šiandien lieka visų geologų tyrimų ir žemėlapių atramos tašku.

Organizacinio ir valstybinio diplomatinio darbo viršūnė buvo 1980 m. išspausdintų geologinių žemėlapių (kristalino pamato, prekartero geologijos, kvartero geologijos, kvartero hidrogeologijos, naudingųjų iškasenų, tektonikos) ir paaiškinamųjų tekstų sąvadas. Šis kolektyvinis darbas buvo įvertintas TSRS valstybine mokslo ir technikos premija. Toji Pabaltijo stratigrafijos sustygvimo ir išleistų 1:500 000 mastelio geologinių „lakštų“ epopėja buvo gražiai pradėta ir užbaigta darbo džiaugsmas, ne mažesnis už atradimo džiaugsmą. Tai turbūt dar vienas *credo*, lydintis Algimanto Grigelio gyvenimo kelią, – nepradėti darbo be perspektyvos jį užbaigti. Ir dar – ne tik dirbti, bet ir norėti pasidžiaugti, parodyti visuomenei savo darbo rezultatus. Geologų visuomenė gali būti dėkinga Algimantui Grigeliui už gražias iniciatyvas, už Juozo Dalinkevičiaus ir Antano Giedraičio premijas (pastaroji išaugo į „Aukšinio geologo plaktuko“ apdovanojimus). Aukšinio geologo plaktukas Nr. 1 pelnytai įteiktas Algimantui Grigeliui. (*Pabaiga – kitame numeryje*)

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO PRANEŠIMAI

■ Atkelta iš 3 p.

aldemokratė Rasa Budbergytė: „Sudėtos vietoje vietoje valstybės audito metinės išvados skamba itin nemaloniai valdžios ausiai. Tai ne tas dokumentas, kurį Vyriausybė ir valdantieji norėtų cituoti garsiai. Pasibaigus pandemijos sukeltam ekonomikos nuosmukiui, rezervus reikės atkurti esant dar sunkesnei situacijai.“

„Valstybės skola nemažėja, rezervuose lėšų sukaupta mažiau nei planuota, o pasiteisinimai – „pandemija užsitęsė“, – konstatuoja R. Budbergytė. Audituotuose projektuose aptikta 8,2 mln. eurų netinkamų finansuoti išlaidų, o bendras klaidų lygis atskaitiniu laikotarpiu viršijo toleruotiną 2 proc. ribą. Net 75 proc. naudojamo ilgalaikio turto vertintose gydymo įstaigose yra visiškai nudėvėta. Neaišku, kuo remiantis skaičiuojamos paslaugų kainos. Mokamų medicininių paslaugų sąrašai nekeisti daugiau kaip 10 metų. Nerimą kelią ir patikėjimo teise valdomo

valstybės nekilnojamojo turto situacija. Daugybė turto objektų – apleisti, naudojami ne pagal funkciją, stovi sunykę. Valstybės turtu naudojasi savivaldybių funkcijų nevykdantys fiziniai ir juridiniai asmenys.

Aktualumo nepraranda ir padėties švietimo sektoriuje kritika. Mokinių ir ugdymo įstaigų skaičius mažėja, tačiau mokinių pasiekimų atotrūkis nemažėja. Mokyklos neturi šiuolaikinių ugdymo priemonių. Mokytojų atlygio tvarka vis dar neskaidri. COVID-19 pandemija dramatiškai pablogino žmonių su negalia padėtį. O turintys reikalų su antstoliais ir toliau jiems priversti mokėti pasakiškus pinigų už nedidelių skolų išieškojimo išlaidas. Nedidinant tempo, daugiabučių modernizacija būtų baigta po 100 metų! O 86,8 proc. teritorijų, kuriose nustatyta tarša pavojingomis cheminėmis medžiagomis, nesutvarkyta!“ – tragiškus faktus cituoja R. Budbergytė.

Seimo lankytojų centras jau dirba. Nuo

gegužės 3 d. pavieniai lankytojai kviečiami užsukti ir apžiūrėti centre veikiančias parodas. Pristatoma nauja ekspozicija „Tos žiemos prisilietimas“, skirta atkurtos Lietuvos nepriklausomybės gynimo 30-mečiui. Lankytojai taip pat galės apžiūrėti parodas ir ekspozicijas, kurios prieš karantiną buvo sulaukusios didelio susidomėjimo: Seimo 100-mečio proga sukurta atvirukų paroda ir plakatų paroda „Lietuvos kariuomenė“, ekspozicija „Kelias į laisvę“ ir paroda „Valstybės tęstinumas: Nepriklausomybės kodas Kovo 11-osios Akte“, pasakojanti Lietuvos valstybės nepriklausomybės atkūrimo istoriją ir liudijanti Lietuvos valstybės tęstinumą, instaliacija „Tautiška giesmė“.

Lankytojai kviečiami nusifotografuoti ir atminimui turėti nuotrauką pasirinktame istoriniame fone su Steigiamojo Seimo simbolika, kurio 101-ąsias metines minėsime gegužės 15 dieną. Apsilankyti Seimo lanky-

tojų centre, įsikūrusiame Gedimino pr. 60, galima pirmadieniais–ketvirtadieniais nuo 8 iki 17 val., penktadieniais – nuo 8 iki 15.45 val. Įėjimas – laisvas. Lankytojų prašome atvykus nuolat dėvėti apsauginę kaukę, išlaikyti ne mažesnę nei 2 metrų atstumą nuo kitų asmenų, atsižvelgti į centro darbuotojų prašymus. Nuo gegužės 7 d. Seimo lankytojų centras penktadieniais 12 val. pavienius lankytojus (ne daugiau kaip 10 asmenų) kviečia į ekskursijas Seimo Didžiąjame kieme. Registracija vyksta el. p. lankytojai@lrs.lt, tel. (8 5) 239 6600, baigiama, kai susiburia 10 žmonių. Pirmadieniais–ketvirtadieniais Seimo rūmų Didysis kiemas, kuriame įrengta lauko paroda „Prisiekę nesitraukti: Lietuvos laikysena 1991 m. sovietų agresijos akivaizdoje“, visuomenei atviras nuo 17 iki 21 val., penktadieniais – nuo 16 iki 21 val., šeštadieniais ir sekmadieniais – nuo 8 iki 21 val. ■

ŠVIETIMO, MOKSLO IR SPORTO MINISTERIJOS PRANEŠIMAI

Papildyta švietimo, mokslo ir sporto ministrės komanda. „Šiuo ypatingo susitelkimo reikalaujančiu laikotarpiu būtent mokslininkams tenka lyderių pozicija, siekiant išspręsti daugybę kylančių iššūkių. Šiuolaikinį tyrėją matome ne tik kantriai ir nepailstamai dirbantį laboratorijoje, bet ir drąsiai realizuojantį savo idėjas visuomenės gerovei. Pandemija atvėrė „nuotolinius langus“ ir bet kurią pasaulio laboratoriją, tad turime paruošti šiuolaikiškus įrankius mokslininko karjerai ir atskleisti visą mūsų tyrėjų idėjų potencialą bei galimybes joms realizuoti“, – sako R. Kulvietienė.

Pastaruosiu metu R. Kulvietienė ėjo inovacijų konsultanto pareigas Mokslo, inovacijų ir technologijų agentūroje, kur dirbo ir su Masačusetso technologijų instituto ir Kembridžo programa „Ideas to Innovation“. Ji taip pat yra dirbusi projektų vadove, įmonių konsultante vykdanči inovacijas ir mokslinius tyrimus, ėjo rinkodaros vadovo pareigas biotechnologijų bendrovėje. Rasa Kulvietienė yra įgijusi biofizikos bakalauro laipsnį ir neurobiologijos magistro laipsnį Vilniaus universitete, stažavosi Kopenhagos universitete.

Abiturientai grįžta į mokyklas. Atsižvelgdama į tai, kad abiturientams lieka vis mažiau laiko iki valstybinių brandos egzaminų, ir į tai, kad aktyviai vykdomas abiturientų skiepėjimas, Vyriausybė nutarė nuo gegužės 3 d. ugdymą abiturientams leisti vykdyti mišriu būdu – ne mažiau kaip 50

proc. pamokų turi vykti kontaktiniu būdu.

Organizuojant kontaktinį mokymą mokyklose, turės būti užtikrintos valstybės lygio ekstremaliosios situacijos operacijų vadovo balandžio 29 d. patvirtintose asmenų srautų valdymo, saugaus atstumo laikymosi ir kitos būtinos saugumo sąlygos. Visi asmenys švietimo įstaigoje turi dėvėti nosį ir burną dengiančias apsaugos priemones (veido kaukes, respiratorius ar kitas priemones). Kaukių leidžiama nedėvėti neįgalumą turintiems asmenims, kurie dėl savo sveikatos būklės kaukių dėvėti negali ar jų dėvėjimas gali pakenkti asmens sveikatos būklei, šiems asmenims rekomenduojama dėvėti veido skydelį.

Turi būti maksimaliai ribojamas skirtingose klasėse ugdomų mokinių kontaktas tiek pamokų metu, tiek po pamokų. Vienos klasės (grupės) mokiniams ugdymo veiklos, kurioms nereikia specializuotų patalpų, visą dieną organizuojamos toje pačioje mokymo patalpoje: mokytojai turi atvykti į klasei (grupei) priskirtą patalpą, o ne mokiniai vyksti pas mokytoją. Esant poreikiui, koreguojamas švietimo įstaigos darbo laikas, skirtingų klasių pamokų pradžios ir pabaigos, pertraukų laikas, kad būtų atskiriami skirtingose klasėse ugdomi mokiniai. Jei yra galimybė, skirtingoms klasėms priskiriami skirtingi įėjimai ir išėjimai, numatomi atskiri judėjimo maršrutai iki klasės, valgyklos, specializuotų kabinetų (patalpų), sanitarinių mazgų, persirengimo kambarių.

Organizuojant fizinio ugdymo pamokas, numatoma, kad persirengimo kambariais naudotasi tik tos pačios klasės (grupės) mokiniai. Mokinių spintelės, jei įmanoma, išdėstomos tame pačiame aukšte, kur vyksta pamokos tų klasių mokiniams. Jei rūbina naudojasi kelių klasių mokiniai, drabužinės gali būti įrengiamos prie mokymo patalpų ar jose, pavyzdžiui, klasėse. Mokyklos teritorijoje lauke numatomos erdvės, kuriose pertraukas galėtų leisti skirtingų klasių (grupių) mokiniai. Turi būti maksimaliai išnaudojamos galimybės pamokas, grupines veiklas organizuoti lauke, lauko klasėse.

Esant galimybei, rekomenduojama nevykdyti kontaktiniu būdu interaktyvių veiklų, kurių metu pagilėja, padažnėja kvėpavimas (pvz., susijusių su sportu, dainavimu, šokiais ir pan.). O jei jos vykdomos, tarp mokinių turi būti užtikrinamas ne mažesnis nei 2 metrų atstumas. Pertraukų, kurių metu mokiniai valgo, laikas turi būti reguliuojamas taip, kad būtų užtikrintas klasės (grupės) izoliacijos principo taikymas. Maitinimas švediško stalo principu, kai maistą įsideda patys mokiniai, neturi būti organizuojamas. Po kiekvienos klasės (grupės) valgymo salė turi būti išvėdinama ir išvaloma.

Švietimo pagalbos specialistų konsultacijos turi būti teikiamos individualiai ar vienu metu dirbama tik su tos pačios klasės mokiniais. Po kiekvienos konsultacijos patalpos turi būti išvėdinamos ir nuvalomi dažnai liečiami paviršiai, naudotos priemonės.

Prie įėjimo į švietimo įstaigą mokiniams, jų tėvams, darbuotojams ir kitiems asmenims turi būti pateikta informacija: apie rankų higieną, kosėjimo, čiaudėjimo etiketą ir kt., apie reikalavimus dėvėti kaukes, taip pat apie draudimą į švietimo įstaigą atvykti asmenims, kuriems pasireiškia ūmių viršutinių kvėpavimo takų infekcijų požymiai.

Mokinių, darbuotojų, mokinius atlydinčių asmenų sveikatos būklė turi būti stebima: turi būti sudarytos sąlygos mokiniams, darbuotojams, mokinius atlydintiems asmenims matuoti (s) kūno temperatūrą tik atvykus į švietimo įstaigą. Tiek mokiniai, tiek darbuotojai, kuriems ugdymo proceso ar darbo metu pasireiškia ūmių viršutinių kvėpavimo takų infekcijų požymiai (pvz., karščiavimas (37,3 °C ir daugiau), kosulys, pasunkėjęs kvėpavimas ir pan.), turi nedelsdami apleisti švietimo įstaigos patalpas, jiems rekomenduojama kreiptis konsultacijai į savo šeimos gydytoją. Į švietimo įstaigą draudžiama atvykti asmenims, kuriems tuo metu privaloma izoliacija. Turi būti užtikrinama, kad mokiniai neturėtų tiesioginio kontakto su darbuotojais ar kitais asmenimis, į kurių pareigas neįeina tiesioginis darbas su mokiniais. Nuo gegužės 3 d. nebelieka reikalavimo, organizuojant konsultacijas abiturientams, laikytis grupės apribojimo iki 10 mokinių. Konsultacijos galės būti rengiamos ir didesnėms grupėms, taip pat visai klasei. *Parengta pagal ministerijos Komunikacijos skyriaus pranešimus* ■

Kiekvienas pašaukimas – Dievo dovana

Pokalbis su profesoriumi prelatu Vytautu Steponu Vaičiūnu

„Kiekvienas pašaukimas yra Dievo dovana: ar kunigo, ar gydytojo, ar inžinieriaus“, – teigia buvęs ilgametis Vytauto Didžiojo universiteto (VDU) Katalikų teologijos fakulteto dekanas ir dėstytojas, prelatas prof. dr. Vytautas Steponas Vaičiūnas. Šių metų balandžio 25-ąją prelatas minėjo ypatingą sukaktį – lygiai prieš penkis dešimtmečius tą dieną jis buvo išventintas į kunigus.

„Ši sukaktis man reiškia pašaukimo išsipildymą – kunigybei kviečia pats Dievas – tai yra jo pramatytas kelias. Esu dėkingas

Viešpačiui už šią malonę. <...> Ar man tai padaryti pavyko, tegul vertina žmonės ir, žinoma, pats Dievas amžinybėje“, – svarbią datą apibūdina prelatas. Pasauliui pastaraisiais metais išgyvenant nestabilumo ir nežinomybės kupiną laikotarpį, dvasininkas cituoja Popiežiaus Pranciškaus žodžius: „Mes turime tikėti mokslininkais, nes jie yra siųsti mums Dievo.“

Ne tik kunigas, bet ir poetas

„Niekada nesigailėjau tapęs kunigu. Daž-

nai žmonės kunigą įsivaizduoja kaip parapijoje dirbantį kleboną, tačiau kunigybeje yra įvairiausių pareigų: buvau ir vikaru, ir beveik tris dešimtmečius dirbau VDU Katalikų teologijos fakultete kaip dėstytojas ir kaip dekanas. Kauno kunigų seminarijoje dirbu jau daugiau nei 40 m., 20 metų esu Trečiojo amžiaus universiteto dekanas, beveik 5 dešimtmečius dirbu bažnytiniame tribunole. Tai – toks sudėtingas kelias, kuris yra surištas ne tik su altoriumi ir bažnyčia, bet ir su akademinio gyvenimu“, – savo veiklą įvardijo

dvasininkas, kuris taip pat jau 10 metų yra Kauno miesto savivaldybės kapelionas.

Profesorius už indėlį į bažnytinę, akademinę ir visuomeninę veiklą yra sulaukęs ne vieno įvertinimo ir apdovanojimo, tarp kurių – 2003 m. gautas ordino „Už nuopelnus Lietuvai“ Karininko kryžius, 2004 m. Popiežiaus Jono Pauliaus II suteiktas prelato garbės titulas. Už nuopelnus Vytauto Didžiojo universitetui prelatas apdovanotas

■ Nukelta į 6 p.

Kiekvienas pašaukimas – Dievo dovana

Pokalbis su profesoriumi prelatu Vytautu Steponu Vaičiūnu

■ Atkelta iš 5 p.

VDU sidabro ir aukso medaliais. Jis yra ir pasižymėjęs visuomenininkas, ne kartą įvertintas Kauno miesto savivaldybės. 2006 m. už nuopelnus Kauno miestui jam įteiktas 2-ojo laipsnio Santakos garbės ženklas, 2010 m. – Kauno miesto mero apdovanojimas „Gerumo kristalas“, 2012 m. V. S. Vaičiūnas buvo pagerbtas Kauno miesto savivaldybės Burmistro Jono Vileišio medaliu.

Profesorius V. S. Vaičiūno dvasią džiugina ne tik galimybė tiesiogiai bažnyčioje patarnauti tikintiesiems, bet ir tarnauti visuomenei savo moksliniais darbais bei kūryba. Kunigas pasižymi ir kaip poetas – ką tik išleista vienuoliktoji V. S. Vaičiūno poezijos knyga „Dvasinė ramybė“. Prelatas prisipažįsta eilėraščius rašyti pradėjęs ankstyvoje jaunystėje, tačiau vienu metu nusprendęs juos sunaikinti – galvojęs, kam jie reikalingi. „Būdavo, kad vis kažką parašydavau, tačiau, liaudiškai tariant, dėdavau viską į stalčių. Kai pradėjau dirbti universitete, tuo metu jame taip pat dirbo poetas, VDU garbės daktaras Robertas Keturakis, su kuriuo vieną kartą išsikalbėjome, kad ir aš rašau poeziją. Perskaitęs jis liepė man išleisti rinkinį. Taip kartu išleidome pirmąją mano eilėraščių knygą „Kad amžinybė būtų netuščia“, – pasakoja dviejų vaikiškų ir net devynių suaugusiųems skirtų poezijos knygų autorius, šalia kūrybos besidomintis ir klasikine muzika bei įvairia literatūra. „Mėgstu klasikinius

Prelatas, prof. Vytautas Steponas Vaičiūnas

dalykus, kurie atgaivina, sustiprina žmogaus dvasią, jo vidinį pasaulį“, – tikina prelatas.

Nelengvas kelias svajonės link

Praėjus penkiems dešimtmečiams nuo to momento, kai gavo kunigystės šventimus, prelatas V. S. Vaičiūnas šią sukaktį apibūdina kaip „Aukštinę kunigystę“ ir pasakoja, kad kunigu norėjęs tapti dar vaikystėje. Tačiau tikrasis kelias į kunigystę sovietmečiu nebuvo lengvas: „1963 m. į Kauno kunigų seminariją priimdavo tik penkis kandidatus, tad patekti būdavo labai sunku. Baigus vidurinę mokyklą, teko palaukti dar trejus metus, kol 1966 m. valdžia padidino stojančiųjų skaičių iki 10-ies. Taip prasidėjo mano kunigystės kelias: nuo mažos Prisikėlimo bažnytelės, kurioje trejus metus buvau vikaru, vėliau penkerius metus juo tarnavau Kauno arkikatedroje, o po to buvau paskirtas Kauno kunigų seminarijos vicerektoriumi. Atkū-

rus VDU, tuometinis seminarijos rektorius profesorius kunigas Viktoras Butkus tapo Teologijos fakulteto dekanu, tačiau 1993 m. jam netikėtai iškeliavus į Amžinybę, VDU rektorius prof. B. Vaškeliio ir kardinolo V. Sladkevičiaus siūlymu tapau VDU Teologijos-filosofijos fakulteto dekanu.“

Prelatas prisimena, kad Lietuvos nepriklausomybės aušroje atkurtame VDU mokėsi daugiau nei 600 studentų, kurie buvo pilni tautinio entuziazmo. „Visi buvo išsilgę tos tikrosios laisvės – laisvės reikšti savo mintis. Religinis persekiojimas, slapstymasis buvo labai įkyrėję. Pats mokykloje dėl noro tapti kunigu buvau ne kartą išjuoktas ar išvadintas fanatiku. Tais laikais bendras paskaitas kartu su universiteto studentais lankydavo ir klierikai bei vienuolės iš seminarijos. Kartą studentas, mokėjęs Ekonomikos ir vadybos fakultete, pokalbio metu prisipažino, kad, matydamas šalia mokantis seminarijos auklėtinius, pajutęs šiems labai didelę pagarbą ir pats susimąstęs apie Dievą. <...> Teologijos fakulteto buvimas universitete tikrai įnešė dvasinės stiprybės“, – teigia buvęs ilgametis VDU Katalikų teologijos fakulteto dekanas ir dėstytojas.

Dabar į seminariją dažniau stoja žmonės, jau baigę aukštąjį mokslą ir turintys tvirtą profesinį pagrindą: gydytojai, inžinieriai, pedagogai. Buvimas kunigu, pirmiausia, reiškia tarnystę žmonėms: „Panašiai ir chirurgas tarnauja žmonėms, atlikdamas sunkiausias

operacijas ir prisiimdamas atsakomybę. Tai yra pašaukimas. Kaip ir būti geru tėvu ar motina taip pat yra pašaukimas. Beveik penkis dešimtmečius dirbu bažnytiniame teisme, kur nagrinėjame santuokines bylas ir pastebime, kad labai daug žmonių susituokia negalvodami apie savo gyvenimą ir atsakomybę šeimai“, – pasakoja prelatas V. S. Vaičiūnas.

Kalbėdamas apie tai, kaip jaunimui siekti savo pašaukimo, prelatas pabrėžia, kad būtina atsakyti sau į klausimą: „Ar atėjai į universitetą, kad įgytum specialybę, ar kad gautum diplomą, ar studijuoji tai, ko iš tikrųjų nori širdis, ar mažai, ką nori veikti gyvenime?“ Penkis dešimtmečius dvasinėje tarnystėje praleidęs kunigas teigia, kad bažnyčios esmė niekada nekinta. „Yra toks gražus lotyniškas posakis: *Ecclesia est semper reformanda* – bažnyčia yra pastoviai besireformuojanti. Natūralu, kad šv. Mišių apeigos Afrikos ar Europos šalyse skiriasi, juk ir vargonai bažnyčioje atsirado ne iš karto. Žinoma, bažnyčia prisitaiko prie laikmečio, tačiau principiniai dalykai visada išlieka. Visa tai, kas surišta su taika, gėriu, meile, ramybe, bažnyčiai yra priimtina“, – paaikškina prelatas.

Baigdamas pokalbį prelatas prof. dr. V. S. Vaičiūnas visiems žmonėms linki Dievo palaimos ir primena, kad svarbiausia visada išlikti sąžiningiems: „Kad ir kokias pareigas einate – esate rektorius ar dėstytojas, prisiminkite, kad esate pašaukti būtent tam darbui, tad dirbkite iš širdies.“ ■

Vokietijos Reichstago deputatas Jonas Smalakys

Kęstutis Pulokas

Prieš 120 metų, 1901 m. gegužės 8 d., Tilžėje mirė pirmasis Vokietijos Reichstago deputatas lietuvis Jonas Smalakys, keliautojas, Mažosios Lietuvos kultūros, visuomenės ir politikos veikėjas.

Jonas Smalakys gimė 1835 m. birželio 7 d. Didžiuosiuose Trumpaičiuose (Sausininkų vls., Pakalnės aps.), stambaus ūkininko

šeimoje. Trejus metus lankė Varskilių pradžios mokyklą, vėliau trejus metus mokėsi privačiai. Pramokęs prancūzų ir italų kalbų, gavęs solidų palikimą, leidosi į keliones po Europos, Afrikos ir Azijos šalis, 42 kartus keliavo jūromis. Lankėsi Jeruzalėje, maudėsi Jordano upėje. Jordano vandens parsigabeno į tėviškę, juo vietos kunigas pakrikštys Jono Smalakio vaikus. Viešėdamas Italijoje, Jonas Smalakys, 1859 m. įstojęs į Džiuzepės Garibaldi (Giuseppe Garibaldi, 1807–1882) vadovaujamą savanorių korpų, dalyvavo Italijos nepriklausomybės kare.

Grįžęs į gimtinę, Jonas Smalakys 1862 m. sausio 15 d. Kaukėnuose vedė Lydiją Macikaitę (Lydia Matzick, 1840–1927). Šeima susilauks dviejų dukterų ir keturių sūnų. Lietuviška veikla labiausiai rūpės jauniesiems – duktė Lydija Smalakytė, Tilžės lietuvių giedotojų draugijos narė, finansiškai parems drauge su Vydūnu (1868–1953) Tilžėje apie 1904 m. įkurtą leidyklą „Rūta“, sūnus Arnas Smalakys taps Tilžės akto (1918 m. lapkričio 30 d.) signataru.

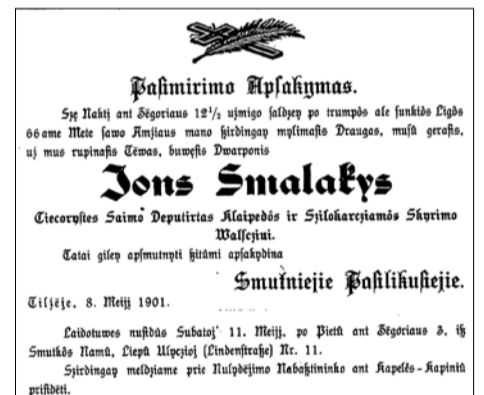
Nuo 1862 iki 1895 m. J. Smalakys ūkininkavo Didžiuosiuose Algaviškiuose (Kaukėnų vls., Pakalnės aps.), vėliau ūkį išpardavė ir su šeima apsigyveno Tilžėje, vertėsi prekyba. Prieš parduodamas ūkį, 1894 m. per Jonines savo sodyboje surengė Mažosios ir Didžiosios Lietuvos visuomenės veikėjų vakarą, kuriame dalyvavo Vincas Kudirka (1858–1899), kiti žinomi kultūrininkai, knygnešiai.

Nuo 1895 m. J. Smalakys buvo tautinės lietuvių kultūros draugijos „Birutė“ valdybos narys, tvarkė draugijos biblioteką. 1898 m. kovo 3 d. Tilžėje su bendraminčiais įstei-

Reichstago deputatas Jonas Smalakys

gė lietuviškų knygų leidybos ir platinimo organizaciją „Skaitymo ir rašymo mokslo draugystė“, buvo išrinktas jos valdybos nariu. J. Smalakys daugelį metų aktyviai dalyvavo Vokietijos konservatorių partijos veikloje, tačiau įsitikinęs, kad lietuvininkų reikalai partiečiams nerūpi, 1890 m. su Martynu Jankumi (1858–1946) ir Dovu Zauniumi (1845–1921) įkūrė Lietuvišką konservatyvų draugystės komitetą, kuris 1892 m. Tilžėje reorganizuotas į Lietuviškos konservatyvų skyrimo draugystės Tilžės ir Lankos rinkiminės apskrities skyrių. Šios pirmąją lietuviška partija laikytinos Lietuviškos konservatyvų skyrimo draugystės savarankiški skyriai taip pat veikė Klaipėdos, Šilutės ir Ragainės–Pil-

Pranešimas apie Jono Smalakio mirtį Tilžėje leistoje „Naujoje lietuviškoje ceitungoje“ 1901 m. gegužės 10 d. Nr.38

kalnio rinkiminėse apskrityse. Svarbiausias partijos tikslas buvo išrinkti lietuvininkų atstovus į Vokietijos Reichstą ir Prūsijos Landtagą ir ten ginti tautiečių socialinius bei kultūrinčius interesus, reikalauti viešajame gyvenime įteisinti lietuvių kalbą, įtvirtinti ją Mažosios Lietuvos mokyklose, ypač dėstant tikyba, plėsti lietuviškų pradinių mokyklų tinklą. Partijos veikla nutrūko 1918 m. lapkritį po Vokietijoje kilusios revoliucijos.

1893 ir 1898 m. J. Smalakys nesėkmingai kandidatavo į Prūsijos Landtagą, o 1898 m. birželio 24 d. Klaipėdos–Šilutės rinkiminėje apskrityje buvo išrinktas į Vokietijos Reichstą. Čia jokiai frakcijai nepriklausė pabrėždamas, kad atstovauja lietuvinin-

Skelbimas, raginantis balsuoti už Joną Smalakį 1893 m. Prūsijos Landtago rinkimuose

STUDIJOS PO PANDEMIJOS – KOKIA TA NAUJOJI TIKROVĖ?

Daugiau nei metus pasaulis gyvena pandemijos sąlygomis. Ar sugrįšime į tokią kasdienybę, kokioje gyvenome iki jos, ar tai jau – negrįžtamas procesas?

Universitetai neteko apibrėžtų sienų

Prieš pandemiją, norint pasikviesti pasaulinio lygio lektorių iš kito žemyno skaityti paskaitą, reikėjo pereiti „kančios kelius“, tiek surandant kontaktą, tiek derinant datą, planuojant jo atvykimą. Dabar, kai renginiai ir mokymo procesas vyksta nuotoliniu būdu, viskas tampa labai paprasta, reikia tik interneto.

„Šiandien labai lengva pasikviesti kolegą iš Australijos į paskaitą. Seniau mes ilgai derindavome, planuodavome galimybes atvykti, nes atrodė, kad tik ta gyvoji bendravimo, susitikimo forma yra pagrindinė. Dabar mes turime daugybę naujų sprendimų, kuriuos radome ir toliau labai aktyviai naudosi- me“, – sakė Vilniaus Gedimino technikos universiteto (VGTU) strateginės partnerystės prorektorė doc. dr. Asta Radzevičienė. Ji pažymėjo, kad kiekviena organizacija turi išmokyti pamokas, kurias pandemijos metu gavo kiekvieną dieną. Žmogiškieji ištekliai atsivėrė visai nauja prasme, labiausiai dėl to, kad pandemijos metu visi atstumai nepastebimai sumažėjo.

„Pereiti prie nuotolinio darbo ar mokymosi, įvaldyti naują bendravimo formą nėra taip sunku, kaip sukurti naują santykį, pasitikėjimą, naują savarankiškumo būdą. Čia yra tikrasis išbandymas. Manau, kad ateityje bus labai svarbu gebėti naudotis visais atvirais ištekliais, kuriuos iš naujo atradome pandemijos metu. Ir tie ištekliai nėra tik knygos ar atvirai prieinama informacija. Ištekliai yra žmonės“, – sakė ji.

Ar mokymosi įstaigoms būtina fizinė vieta?

Pandemija parodė, kad universitetai gali

Strateginės partnerystės prorektorė doc. dr. Asta Radzevičienė

persikelti į virtualią aplinką. Tad ar mums dar bus reikalinga fizinė mokymosi įstaiga? Gal patogiau ir paprasčiau bendrauti nuotoliniu būdu? Universiteto Kūrybinių industrijų fakulteto prodekanė Angelė Tamulevičiūtė-Šekštelienė atkreipė dėmesį, kad, nors dėstytojams ši dabartinė situacija gana palanki – ryte paskaitas gali skaityti Portugalijoje esantiems studentams, per pietus – savo studentams, o vakare jau gali dalyvauti susitikime kitoje šalyje, universitetas reikalingas ne vien per kompiuterio ekraną. „Gyvas ryšys tarp mokytojo ir mokinio, dėstytojo ir studento yra būtinas. Vaizdas per kamerą negali atstoti to, ką, pavyzdžiui, studentas gali gauti, dirbdamas laboratorijoje, šalia didelę patirtį sukaupusio mokslininko. Vien buvimas šalia, gyvas bendravimas duoda labai daug, augina tave kaip asmenybę, kaip žmogų, būsimą profesionalą. To kol kas negalima patirti nuotoliniu būdu“, – mintimis dalijosi A. Tamulevičiūtė-Šekštelienė. Nors pandemija leido ištrinti universiteto ribas, pats universitetas, kaip fizinė erdvė, visada bus reikalingas.

Kaip pandemijos metu jaučiasi studentai?

VGTU Fundamentinių mokslų fakulteto studentė Greta Markūnaitė sakė, kad pandemija tiek studentus, tiek dėstytojus išmokė greitai prisitaikyti prie bet kokių sąlygų, leido jiems glaudžiau ir artimiau bendrauti, bendradarbiauti: „Išties stebina, kad mokymasis nuotoliniu būdu, nors ir atėmė galimybę susitikti gyvai, tam tikra prasme sukūrė glaudesnę ryšį. Stebint dėstytojus, vedančius paskaitas iš savo namų, atsivėrė galimybė pamatyti jų kasdienybę, pažinti juos kaip paprastus žmones, sukūrė artimesnį ir šiltesnį ryšį.“ G. Markūnaitė pripažino, kad studentai yra pasiskirstę į dvi dalis:

Kūrybinių industrijų fakulteto prodekanė Angelė Tamulevičiūtė-Šekštelienė

VGTU studentė Greta Markūnaitė

vieniems artimesnis nuotolinis mokymasis, o kiti nori gyvo kontakto. „Galbūt, ateityje būtų galimybė išlaikyti mišrų mokymosi būdą“, – svarsto studentė.

Pandemijos pasekmės ir galimybės – kokios jos?

Kalbėdamas apie popandemines studijų pokyčių galimybes, VGTU studijų prorektorius prof. dr. Romualdas Kliukas rimtai svarstė apie magistrantūros studijų organizavimą mišriu būdu: „Labai realu, kad teorinės paskaitos visiems magistrantūros studentams galėtų vykti nuotoliniu būdu, o

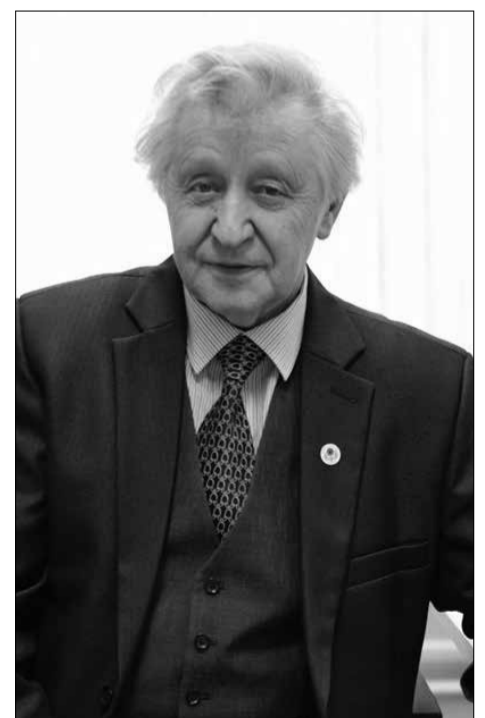
Studijų prorektorius prof. dr. Romualdas Kliukas

praktika ir laboratoriniai darbai – universitete. Tai palengvintų dirbančių studentų kasdienybę, sutaupytų jiems laiką, reikalingą atvykti į paskaitas.“ R. Kliukas išvelgė mišraus mokymo privalumus ir dėstytojams – į užsienį dėstytojų vizitui išvykęs dėstytojas galėtų nuotoliniu būdu skaityti paskaitas ir savo studentams Lietuvoje. Vis tik studijų prorektorius taip pat įsitikinęs, kad universitetas, kaip fizinė, gyva bendravimo erdvė, ateityje tikrai išliks. *Parengė Agnė Augustinaitė, VGTU Komunikacijos projektų vadovė*

Pagerbtas doc. dr. Vaclovo Bagdonavičiaus atminimas

Pagėgių rajono savivaldybė, pagerbdama prieš metus mirusio doc. Vaclovo Bagdonavičiaus atminimą, jo vardu pavadino vieną iš miesto gatvių. Taip įamžinti mokslininko nuopelnai, puoselėjant filosofo, rašytojo ir Mažosios Lietuvos visuomenės veikėjo Vydūno atminimą. Vaclovas Bagdonavičius buvo ir Vydūno palaikų Bitėnų kapinėse perlaidojimo iniciatorius, Vydūno draugijos įkūrėjas ir ilgametis jos vadovas. Jo iniciatyva Vydūno vardas suteiktas Pagėgių viešajai bibliotekai. Mokslininkui prieš kelerius metus buvo suteiktas Pagėgių krašto garbės piliečio vardas. Prisiminti ir kiti V. Bagdonavičiaus darbai, susiję su humanistinių vertybių puoselėjimu mūsų sudėtingu laikmečiu, jo darbas ugdant pilietišką šiuolaikinio jaunimo pasaulėžiūrą ir principingą dorovinę elgseną.

Kaip renginio metu kalbėjo Pagėgių savivaldybės meras Vaidas Bendaravičius, simboliška tai, kad Vaclovo Bagdonavičiaus gatvė yra pačiame Pagėgių miesto centre ir jungiasi su Vydūno gatve.

Doc. dr. Vaclovas Bagdonavičius

Vokietijos Reichstago deputatas Jonas Smalakys

■ Atkelta iš 6 p.

kams. Savo pasisakymais ir povyza (buvo itin aukšto ūgio) patraukė Vokietijos spaudos dėmesį. J. Smalakio ir kitų lietuvininkų veikėjų pastangomis ir dėl masinių peticijų Mažosios Lietuvos mokyklose 1898 m. lan-

kėsi Vokietijos švietimo ministras, 1900 m. Klaipėdoje buvo atidaryta parengiamoji mokytojų seminarija. Be kita ko, J. Smalakys kėlė mintį pastatyti paminklą Kristijonui Donelaičiui (1714–1780) šio gimtuosiuose Lazdynėliuose. Paminklas čia atidengtas ir pašventintas 1896 m. balandžio 8 d.

Reichstago deputatas J. Smalakys po

trumpos ligos netikėtai mirė 1901 m. gegužės 8 d. Tilžėje, nesulaukęs 66-ojo gimtadienio. Po pirmalaikių rinkimų tų pačių metų liepos 27 d. Reichstage jį pakeitė kitas lietuvininkų atstovas, „dvarponis iš Mickų“ Frydrichas Martynas Mačiulis (1847–1929). J. Smalakys iškilmingai palaidotas Tilžėje 1901 m. gegužės 11 d. Iš šarvojimo namų

Liepų g. 11 keturių arklių traukiamą katafalką į kapines lydėjo apie du šimtai žmonių, prie kapo pamokslą lietuviškai sakė Tilžės lietuvininkų evangelikų liuteronų parapijos kunigas Paulius Bartas (*Paul Barth*). Jono Smalakio atminimo įamžinimas Lietuvoje tebelaukia savo valandos.

LIETUVA TAMPA INOVATYVESNĖ

748 – tiek svarbesnių projektų per pastaruosius trejus metus Vytauto Didžiojo universiteto (VDU) Žemės ūkio akademijos mokslininkai kartu su partneriais įgyvendino Lietuvos regionuose. „Svarus mokslininkų indėlis į šalies proveržį atspindi ir ES matuojamuose regiono inovacijų sistemos vystymosi rodikliuose. Lietuva net devyniose pozicijose yra tarp lyderiaujančių“, – tvirtina VDU Komunikacijos ir technologijų perdavimo centro vadovas Edvinas Samys, savo įžvalgomis pasidalinęs pirmajame, nuotoliniu būdu rengtame „Regionų ateities forume“.

Raktas į konkurencingumą – inovacijos

Inovacijos yra vienas svarbiausių veiksnių, užtikrinančių konkurencingumą. Kad šiuolaikinė ekonomika galėtų sparčiai vystytis, naujovių paieška – būtina. Būtent todėl VDU Žemės ūkio akademija inicijavo renginį, skirtą regionų verslo ir viešojo sektoriaus atstovams, kviesdama dar glaudesniai bendradarbiavimui, nes be mokslinių įžvalgų ir kuriamų inovacijų regionų pažanga taip pat neįmanoma. Anot VDU Žemės ūkio akademijos kanclerės prof. dr. Astridos Miceikienės, plėtojant inovacinę veiklą, išsprendžiama daugelis konkurencingumo didinimo problemų, garantuojamas įvairių visuomenės grandžių modernizavimas

Visų Europos Sąjungos valstybių (regio-

VDU ŽŪA Verslo ir kaimo vystymosi tyrimų instituto prof. dr. Vilma Atkočiūnienė.

J. Petronio nuotr.

nių) ir kitų regionų Europos inovacijų plėtros rezultatų suvestinėje, kurią pateikė E. Samys, Lietuva ne vienu aspektu per pastaruosius aštuonerius metus pagerino savo pozicijas. Pozityvų poveikį inovacijų plėtros rodiklio reikšmei Lietuvoje turėjo aukštojo mokslo diplomų turinčių asmenų dalis, mokslinių publikacijų cituojamumas, smulkiojo ir vidutinio verslo inovacijos, bendradarbiaujant su kitais, naujų inovacijų skaičius bei kiti pokyčiai.

Nustatyta, kad vienas esminių rodiklių, naudotinių Europos Sąjungos inovatyvumo lygiui apskaičiuoti, – suminis inovacijų in-

deksas, kuris skaičiuojamas vertinant 27 inovacijų rodiklius. Europos Komisijos kasmet pateikiami indekso duomenys leidžia suvienodinti šalis ir atlikti šalių lyginamąją analizę. „Visada įspūdinga, kai mokslininkų atradimai gali pagerinti kiekvieno iš mūsų gyvenimo kokybę. Taip pat džiugu, kad į šiuos procesus įsitraukia vis daugiau jaunų žmonių, pasirenkančių studijas VDU Žemės ūkio akademijoje ir vėliau tęsiančių karjerą kuriant tai, kas bus svarbu ateities visuomenei“, – tikina „Regionų ateities forumo“ globėjas, Lietuvos savivaldybių asociacijos prezidentas Mindaugas Sinkevičius.

Sukurta žemėlapis

Vienas iš didelio visuomenės susidomėjimo sulaukusio renginio tikslų buvo tai, kad šalies mokslininkai ir ekspertai, savo mokslinį ir studijų potencialą skiriantys regionų plėtrai bei pažangai kurti, visuomenei pristatytų aukštą įvertinimą tarptautiniuose reitinguose sulaukusius naujausius mokslinių tyrimų rezultatus. Forumo metu papasakota ir apie virtualioje erdvėje sukurtą VDU Žemės ūkio akademijos mokslininkų veiklos regionams poveikio žemėlapi. Jame atspindėta, kiek projektų per pastaruosius trejus metus minėtos mokslo įstaigos atstovai įgyvendino kartu su partneriais. „Kai regiono pažanga suinteresuotiems dalyviams nereikia vienam kito, jie nesuvokia jungtinio veiksmo naudos, prarandamos naujos

VDU ŽŪA kanclerė prof. dr. Astrida Miceikienė

galimybės, konkuruojama dėl sprendimų galios ir išteklių, ypač finansinių. Nors suinteresuotieji gali veikti pavieniui, tačiau sąveikaudami su kitais, jie suformuoja veiksmingesnį ir konkurencingesnį organizacinį mechanizmą. Šis priklausomybės ir nepriklausomybės derinys įgalina tinklines organizacijos formas kurti ir dalintis žiniomis, kurios sukuria nuolatines inovacijas“, – apie mokslo ir regionų bendradarbiavimo naudą kalba VDU Žemės ūkio akademijos Verslo ir kaimo vystymosi tyrimų instituto prof. dr. Vilma Atkočiūnienė. Anot profesorės, mokslininkų atliekami tyrimai neretai kyla iš būtinybės parodyti regionams naujas galimybes kuriant ir gaminant tokius produktus, kurie visuomenei yra aktualiausi ir turės dideles perspektyvas artimiausiu metu. ■

SVARSTOME ŠVIETIMO METODOLOGIJOS KLAUSIMUS

GEOGRAFIJA – HUMANITARIKOS UŽRIBYJE?

Dr. Zigmantas Kairaitis

Klaustuko galėtų ir nebūti, kadangi ši teiginį galima laikyti kaip faktą. Tai įrodo pastarojo meto vykę įvairūs forumai, diskusijos: Lituanistų sambūrio ir Lietuvos istorijos mokytojų asociacijos forumas „Kokį kultūros žmogų ir Lietuvos pilietį augins mokyklinė humanitarika?“ (2021 m. kovo 9 d.), diskusija Seime „Kokiais istoriniais pasakojimais remsime savo Respublikos ateitį?“ (2021 m. kovo 10 d.), galima pridėti ir anksčiau vykusią Vilniaus Santaros klubo diskusiją „Ar tikrai mums reikia nacionalinio susitarimo dėl švietimo?“ (2021 m. vasario 24 d.). Visas diskusijas jungė bendra problematika – mokykla, jos paskirtis, ugdymo turinys. Simptomai, kad beveik visose diskusijose vienas iš vedančiųjų moderatorių buvo dr. Darius Kuolys. Pagirtini gražūs siekiai, tačiau į akis krito gana siauras humanitarikos traktavimas.

Kas tie humanitariniai mokslai?

Pagal Lietuvos mokslų klasifikatorių

1 pav. Geovisata. Autoriaus sukurtas modelis. Nubraižė Virginijus Gerulaitis

prie humanitarinių mokslų priskiriama: filosofija, teologija, menotyra, filologija, istorija (ir archeologija), etnologija. Be abejo, diskusijų dalyviai daugiausia kalbėjo apie kalbos bei literatūros (filologijos) ir istorijos problematiką mokykloje, šiek tiek užgriebdami etikos (žinoma, be tikybos alternatyvos) ir pilietinio ugdymo dalykus. Ir visai nesigirdėjo menų (dailės, muzikos). Tačiau, kaip parodė Kęsto Kirtiklio ir Aldžio Gedučio tyrimas („Tarp vertės ir poveikio“, 2020) apie humanitarinių mokslų tikrą ir tariamą krizę, humanitarinių mokslų skyrimo ribos yra gana santykinės ir sutartinės, dažnai nulemtos istorinių tradicijų atskirose valstybėse ir mokymo institucijose bei pasirinktų kriterijų. Sakysim, istorija Harvarde priskiriama socialiniams, o Jeilyje ar Stanforde – humanitariniams mokslams. Panašiai ir Oksforde (humanitariniams) bei Kembridže (socialiniams). Buvo matyti, kaip diskusijos

dalyvių, ypač istorikus, užgauna jų socialinių mokslų statusas mokykloje.

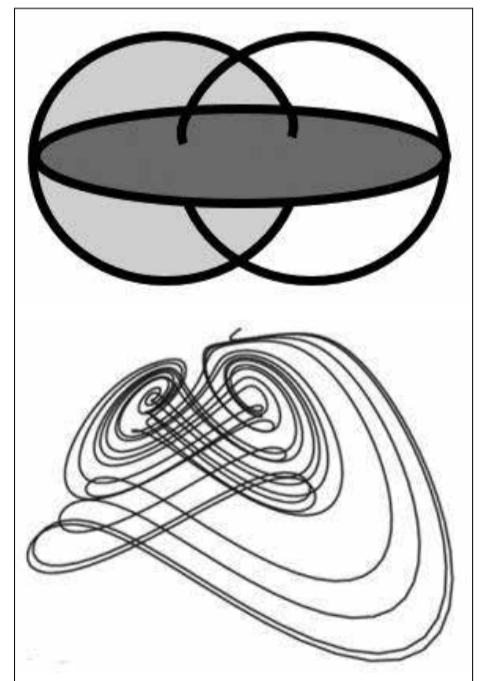
Dalykų skirstymas į sritis – Apšvietos ir vėlesnio modernizmo palikimas

Būtent tais laikais norėta „sutvarkyti“ pasaulį ir mokslus pagal susikurtas schemas. Jau tuomet iškilo „fakultetų ginčo“ klausimas (I. Kantas), vėliau – trintis tarp „dvasios“ ir „gamtos“ mokslų (neokantininkai). O mokykla šiandien serga savotiška „pedagoginio korektiškumo“ liga. Dalykai skirstomi ne į mokslų, bet į ugdymo sritis (kalbinis, gamtamokslinis, socialinis ugdymas). Gink Dieve, kad kas nepagalvotų, jog mokykloje klesti akademizmas, scientizmas, t. y. mokoma mokslų. Nors gamtamoksliniame ugdyme vis tiek išlenda „gamtos mokslai“. O jeigu dar pridursime gimnazijų direktorių raginimus („Baikime žaidimus, pradėkime pagaliau mokyti“), be mokslų neišsiversime. Taigi istorija ir geografija atsidūrė socialinio ugdymo srityje. Abi – per prievartą sesės – kaip gali kratosi ne draugystės, o primestos socialinių mokslų etiketės. Istorikai, kaip žinia, priklauso humanitariniams mokslams, o dauguma geografijos studijų absolventų išeina pro gamtos ar geomokslų duris. Kokia išeitis? Laikas, gyvenant (post)moderniame amžiuje, kiekvienam dalykui skirti atskirą eilutę. Nenustebkime, tiek amžių praėjo, o mokykloje... dalykų nepadaugėjo. Kad ir kaip skaičiuotume, esminių – branduolio disciplinų gauname 10+. Gal su savo išaugusiomis vadybinėmis kompetencijomis būtume pajėgūs suvaldyti ugdymo turinio buhalteriją?

Geografija – nepatogus mokslas ir dalykas

Geografijos mokslas, tyrinėjančio Žemės ir pasaulio geosferą (geovisatą), vienas pusrutulius yra gamtos, kitas – ne gamtos (žr. 1 pav.). Pastarąjį užpildo socialiniai ir humanitariniai dalykai.

■ Nukelta į 9 p.

2 pav. Tarpdalykiniai ryšiai. Autoriaus sukurtas modelis Simbolis paimtas iš bendros edukacinių ryšių modelių lentelės: Sinergetiniai ryšiai. Iš K. Pyragas. Chaoso teorija: http://pyragas.pfi.lt/pdf/files/teaching/pask_VU2.pdf

GEOGRAFIJA – HUMANITARIKOS UŽRIBYJE?

■ Atkelta iš 8 p.

Turime ir humanitarinę, ir humanistinę geografiją (Yi Fu Tuan topofilija, artima mūsų A. Šliogerio filotopijai) bei plačią kultūrų geografiją. Geografai vis mėgsta pasigirti, kad jų dalykas yra labiausiai integruotas. Bet, kaip teko pastebėti, tai žeidžia kitus dalykininkus. Fizikai, biologai ar istorikai bei filologai, reikia manyti, kad ir matematikai, rastų argumentų, kad jų dalykai taip pat yra integruoti. Užsienio autoriai geografiją dažnai įvardina kaip hibridinį dalyką ar mokslą. Geografija visada siekė būti tiltu tarp gamtos, socialinių ir humanitarinių mokslų. Mokyklų ugdymo planuose taip pat rasime didelę įvairovę: vienur geografija priskirta prie gamtos ir aplinkos mokslų (Suomija), kitur – prie socialinių (JAV) arba menų ir humanitarinių (Australija). Šiandien moks-

lai ir dalykai pereina į transdisciplininių ir sinergetinių ryšių lygmenį (žr. 2 pav.).

Taigi siekimas apibrėžti jų ribas, išprausti į kokią nors matricos gardelę – beprasmiškas dalykas.

Pedagogika ar beveidė statistika?

Pagrindiniai ne tik tautos bei valstybės, bet ir švietimo dėmenys yra: žemė, kalba ir istorija. Čia nėra nei gamtos, nei humanitarinių, nei socialinių dalykų. Jie visi – žmogaus ir apie žmogų – humanistiniai dalykai. Kitaip jie nebūtų atsidūrę šimtmečius gyvuojančioje mokykloje, o ir akademijose. Kaip čia neprisiminsi klasikų J. Dewey ir mūsų A. Maceinos, kurie ugdymą pirmiausia siejo su humanitarine dalyko (mokslo) puse, o pačiu humaniškiausiu mokslu laikė... gamtos mokslus. Šiandien tai įrodo plintantys eko-

loginiai sąjūdžiai. Kaip žinia, A. Maceinos pedagogikos filosofija prasideda nuo tautos ir tėvynės geografinės apibrėžties ir tik vėliau nagrinėjami ugdymo klausimai. Deja, šios triados Lietuvos švietimo sistemoje ir pedagogikoje nepavyko pasiekti. Kaip ir sunkiai įsivaizduojama, kad pedagogika kada nors taptų ne socialiniu (pavirtusiu į statistiką), o humanitariniu ar humanistiniu mokslu. Atnaujinant bendrąsias programas, diskusijose dažnai vyrauja siauras požiūris iš visų pusių – tiek iš „branduolinių“ humanitarų (filologų, istorikų), tiek iš „branduolinių“ gamtamokslų, tiek ir iš „branduolinių“ geografų (kaip paprastai, fizinės geografijos). Tai rodo, kad mums reikia vis daugiau panašių forumų, diskusijų – susėsti už bendro švietimo ir Lietuvos reikalo stalo.

Šaltiniai:

Dewey, J. (2013). Demokratija ir ugdymas. Įvadas į ugdymo filosofiją. Klaipėda: Baltic printing house.

Kirtiklis, K., Gedutis, A. (2020). Tarp vertybės ir poveikio. Apie tikrą ir tariamą humanitarinių mokslų krizę ir jos įveikos būdus. Vilnius: Jonas ir Jokūbas.

Kairaitis, Z. (2015). J. Dewey ir A. Maceina apie geografijos ugdymą reikšmę. Geografija ir edukacija: mokslo almanachas (3). (p. 134–142). Vilnius: Edukologija.

Maceina, A. (2002). Tautinės geografijos mokymas. Raštai. T. 8 (p. 547–550). Vilnius: Mintis.

Šliogeris, A. (1990). Būtis ir pasaulis. Vilnius: Mintis.

Tuan Yi-Fu. (1974). Topophilia: A study of environmental perception, attitudes and values. New York: Columbia University.

Geografijos sąvokos ir esperanto kalba

Povilas Jegorovas

„Dešimtkalbis gamtinės geografijos terminų žodynas“. Parengė Ieva Švarcaitė. Vilnius, VŠĮ „Grunto valdymo technologijos“, 2019, 287 p.

Liko beveik nepastebėtas prieš porą

gamtos fakultetų dėstytojams ir studentams. Žodynas taip pat pasitarė Europos šalių mokslininkams, praktikams, vertėjams, gamtos ir kitų sričių specialistams. Žodyno terminams lietuvių kalba pritarė Valstybinė lietuvių kalbos komisija. Žodyno parengimą rėmė Lietuvos valstybinis mokslo ir studijų

mijos San Marine, kuri savo veikloje vartoja esperanto kalbą, narė.

Dr. Ieva Švarcaitė dalyvavo daugelyje pasaulinių esperantininkų kongresų įvairiose šalyse (Bulgarijoje, Vengrijoje, Austrijoje, Italijoje, Suomijoje, Nyderlanduose, Izraelyje ir kt.) ir šių kongresų mokslinėse programose skaitė paskaitas įvairiomis geografijos mokslų temomis. 2005 m. 90-ajame pasauliniame esperantininkų kongrese, surengtame Vilniuje, ji taip pat skaitė mokslinį pranešimą. Dr. I. Švarcaitė yra daugelio mokslinių publikacijų, paskelbtų įvairiomis kalbomis, tarp jų ir esperanto kalba, autorė (per 120 pozicijų). Yra kelių tarptautinių geografų organizacijų ir mokslinių draugijų Lietuvoje ir užsienyje narė. 2006 m. Tarptautinė San Marino mokslų akademija 29-ojoje sesijoje, kuri vyko Slovakijoje, Ievai Švarcaitei suteikė gamtos mokslų daktaro tarptautinį titulą (*Doctor scientiarum naturalium*).

I. Švarcaitė, šalia tiesioginės mokslinės veiklos, daug nuveikė, tyrinėdama ir garbindama savo gimtąjį Kelmės kraštą. Yra parašiusi ir išleidusi knygą „Mano gimtoji kalba: Vaiguvos šnektė“ (2013 m., 378 psl.), „Lietuvos valsčių“ serijoje parengė išsamią didelės apimties (2018 m., 1504 psl.) monografiją „Vaiguva“. 2016 m. išleido prisiminimų knygą „Gyvenimo tarpsniai“, kurioje visas skyrius „Esperanto kalbos puoselėtoja“

(44–58 psl.) skirtas jos esperantiškai veiklai. 2020 m. išėjo I. Švarcaitės knyga „Pietų Žemaitijos etnografinis paveldas: Kelmės, Raseinių rajonai“. Ji yra gavusi kelis Žemaitijos apdovanojimus. I. Švarcaitė taip pat yra Pasaulio katalikų mokslo akademijos narė, Lietuvos mokslininkų sąjungos narė. *Autorius yra Lietuvos esperantininkų sąjungos valdybos pirmininkas*

Su kolegomis išvykoje į Tadžikiją. Ieva Švarcaitė – ketvirta iš dešinės.

metų išleistas Kelmės kraštietės, geografijos mokslų daktarės Ievos Švarcaitės parengtas „Dešimtkalbis gamtinės geografijos terminų žodynas“. Tačiau tai yra pirmasis tokio pobūdžio žodynas ne tik Lietuvoje, bet ir visoje Europoje. Jame pateikiami ir paaiškinti unifikuoti geografijos terminai lietuvių kalba su jų atitikmenimis anglų, vokiečių, prancūzų, ispanų, italų, rusų, lenkų, latvių ir esperanto kalbomis. Tai yra lyg geografijos vadovėlis Europos universitetų

fondas. Jis išleistas, deja, nedideliu – vos 300 egz. – tiražu.

Lietuvoje tokio daugiakalbio aiškinaimo geografijos terminų žodyno, kuriame būtų apibrėžtos fizinės geografijos sąvokos, vartojamos mokslinių tyrimų rezultatų publikacijose ir praktiniame geografų darbe, studijuojant geografijos disciplinas, ilgai nebuvo. Tikėtina, kad šis žodynas bent minimaliai užpildys šią spragą ir tenkins šios srities specialistų reikmes. Čia pateikiamos svarbiausios ir dažniausiai vartojamos šios srities sąvokos – apie 1500 žodžių. Naudojimąsi žodynu labai palengvina terminų indeksai visomis kalbomis knygos pabaigoje. Pateiktas labai platus šaltinių sąrašas.

Sąvokos tarptautine esperanto kalba šalia kitų kalbų atsirado neatsitiktinai. Autorė nuo pat studijų laikų Vilniaus universitete, t. y. nuo 1959-ųjų, yra esperanto kalbos puoselėtoja. Ji dar 1959 m. dalyvavo pirmojoje Baltijos valstybių esperantininkų stovykloje Latvijoje. Ieva Švarcaitė esperanto kalbą visą laiką vartoja ir savo mokslinėje veikloje. Nuo 1992 m. ji yra Tarptautinės mokslų akade-

Savo darbo kabinete

PARODOS, RENGINIAI

NAUJA KULTŪRINĖ ERDVĖ VILNIUJE – ISTORIJŲ NAMAI

Lietuvos nacionalinis muziejus gegužės 6 d. pakvietė lankytojus į naują savo padalinį – Istorijų namus, įsikūrusius netoli Vilniaus miesto centro, Tado Kosciuškos gatvėje 3 numeriu pažymėtame pastate. Istorijų namai yra parodų erdvė, kurioje istorija pristatoma ne tik kaip fiksuota praeitis, bet ir kaip mūsų visų apmąstoma ir tebekuriama tikrovė. Kviečiame susipažinti su pastato istorija, kurią iš archyvinė duomenų susistemino Lietuvos nacionalinio muziejaus menotyrininkė doc. dr. Birutė Vitkauskienė

ir vyr. muziejininkė Jūratė Gudaitė.

Kaip pasakoja Birutė Vitkauskienė, Vilniaus miesto XVIII a. antrosios pusės gyventojų sąrašuose nurodoma, kad žemės valdos su sklypais, pažymėtos adresu – Tado Kosciuškos g. 3, priklausė Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės kariuomenės generolui, Brastos kaštelionui Jonui Antanui Horainiui, vėliau – jo sūnui Vilniaus teismo valdininkui Jonui Nepomukui Horainiui. Šie savininkai

■ Nukelta į 10 p.

NAUJA KULTŪRINĖ ERDVĖ VILNIUJE – ISTORIJŲ NAMAI

■ Atkelta iš 9 p.

čia turėjo karčiamą, mūrinių ir medinių gyvenamųjų bei ūkinių pastatų.

XIX a. pradžioje, Lietuvai esant Rusijos imperijos sudėtyje, šios valdos buvo suvalstybtintos ir po 1831 m. sukilimo perduotos karinės tvirtovės reikmėms. Kadangi valdos atsidūrė už tvirtovės pylimo, kuris kirto dabartinę T. Kosciuškos gatvę ties 1 numeriu pažymėtu pastatu, visi statiniai jose, išskyrus senąją mūrinę smuklę, buvo nugriauti: pagal Rusijos imperijoje galiojantį įstatymą priešais karinių tvirtovių pylimus kelių šimtų metrų atstumu statyti statinius buvo draudžiama. XIX a. pirmoje pusėje tuometė Antakalnio gatvė (dabar – T. Kosciuškos) buvo platinama, tvarkoma, griovių išvagota vietovė išlyginta. Gatvės plotis buvo pritaikytas žygiuoti kariuomenei.

Ilgą laiką šioje vietoje nieko nebuvo statoma. Bet po 1878 m. paskelbto Rusijos caro įsakymo naikinti Vilniuje įkurtą karinę tvirtovę, pradėjus jos naikinimo darbus, o Slušų rūmuose įsteigus sunkiųjų darbų kalėjimą, atsirado poreikis pastatyti naujus kareivinių korpusus. Jie iškilo apie 1880 m. ir buvo pavadinti Švenčiausiosios Trejybės kareivinėmis (*Troickije kazarmy*). Rusijos

karinių kompleksų stiliui būdinga architektūra ir stogų danga labai priminė Daugpilio tvirtovės pastatus. Greičiausiai, šiuos korpusus suprojektavo Daugpilio karinės apygardos, kuriai buvo priskirtas Vilnius, karo inžinieriai.

Karinė pastatų kompleksas paskirtis nekito nei tarpukariu, nei vykstant Antrajam pasauliniam karui, kai čia šeimininkavo vokiečių kareiviai. Iš dabar turimų duomenų žinoma tik tai, kad apytiksliai iki 1950 m. šie pastatai tebeprisklausė karinei žinybai. Nėra tiksliai žinoma, kada T. Kosciuškos g. 3 esantis pastatų kompleksas atiteko Vilniaus miesto Vykdomajam komitetui ir buvo nuspręsta čia įkurti mokyklą-internatą.

Sovietiniais metais visa teritorija buvo aptverta mūriniu tvoru ir pastatyti nauji neobarokiniai vartai. Abu vartų pilonus vainikavo cementiniai rutuliai. Įėjus pro vartus, pirmajame buvusių kareivinių pastate (dabar – Istorijų namai) buvo įrengti mokinių gyvenamieji kambariai, o toliau stovinčiame antrajame (dabar – Etninės kultūros ir antropologijos rinkinių skyrius ir eksponatų saugyklos) – mokykla. Teritorijoje būta ir daugiau gyvenamųjų ir ūkinių pastatų.

Prieš 1990 m. internatas buvo iškraustytas, imtasi pastatų pertvarkymo darbų, kurie

Taip dabar atrodo buvusios kareivinės, kuriose veikia Istorijų namai. S. Samsono nuotr.

užtruko penkerius metus. 1995 m. sausio 25 d. nesuremontuoti, apleisti buvusių kareivinių pastatai ir visas kompleksas Lietuvos Respublikos kultūros ministro įsakymu buvo perduotas Lietuvos nacionaliniam muziejui. Rekonstruoti pastatą ir pritaikyti jį aukščiausius standartus atitinkančiai muziejinei

veiklai, kad čia galėtų būti rengiamos ir tarptautinės parodos, prireikė kiek daugiau nei dešimtys metų. Istorijų namai jau įrengti ir atvėrė duris lankytojams. *Parengė Lietuvos nacionalinio muziejaus viešųjų ryšių specialistas Arminas Šileikis*

BIRŽELIO SUKILIMO 80-METIS

Lietuvos laisvės kovotojų sąjunga (LLKS) išplatino pareiškimą dėl 1941 m. birželio 22–28 d. sukilimo 80 metų sukakties iškilmingo paminėjimo. Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo deklaracija turi būti įvardinta valstybės teisės aktu. Pareiškime, adresuotame Seimo Pirmininkei, Seimo Laisvės kovų ir valstybės istorinės atminties komisijai bei Seimo Nacionalinio saugumo ir gynybos komiteto pirmininkui skelbiama, kad, sovietams okupavus Lietuvą, prieš 81 metus lapkričio 17 d. Berlyne, Kazio Škirpos bute, įvyko Lietuvos aktyvistų fronto (LAF) steigiamasis susirinkimas, kuriame dalyvavo K. Škirpa, E. Galvanauskas, R. Skipitis, A. Maceina, būsimi Lietuvos laisvės kovotojų sąjungos nariai J. Jankūnas, A. Valiukėnas, K. Brunius, iš viso – 27 asmenys.

Vienijosi ir užsienyje likę Lietuvos diplomatai. Jie sudarė Lietuvos tautinį komitetą. Komiteto pirmininku buvo išrinktas Ernestas Galvanauskas, pirmuoju pavaduo-

toju – Lietuvos diplomatijos šefas Stasys Lozoraitis. Komiteto nariais tapo K. Škirpa, E. Turauskas. Viena vieta buvo palikta Amerikos lietuvių delegatui. Jų visų tikslas buvo Lietuvai išlikti kaip tautai, pasinaudojus Vokietijos ir Sovietų Sąjungos konfliktu, atkurti nepriklausomą Lietuvos valstybę. LAF nariai pasirašė steigiamąjį aktą, kuriuo ragino visas lietuvių aktyviasias jėgas sutelkti kovai dėl Lietuvos išlaisvinimo iš komunistinio jungo. Visos LAF paslaptys buvo išlaikytos iki pat karo pradžios.

Prieš pat karą ir jam prasidėjus ėmė aiškėti, kad vokiečiai keičia savo politiką, kaip prieš tai buvo padariusi, okupuojant Lietuvą, Sovietų Sąjungai. Buvęs JAV pasiuntinys Kaune 1941 m. liepos viduryje pastebėjo, kad Lietuva priešinas abiems: raudoniesiems ir naciams. Nors, prasidėjus karui, LAF pirmininkas, Laikinosios Lietuvos Vyriausybės vadovas K. Škirpa Vokietijoje buvo izoliuotas, sukilimas įvyko.

1941 m. birželio 22–23 d. sukilimas apė-

mė visą Lietuvą. Kai į Lietuvą įžengė Vokietijos kariuomenė, sovietų armija sukilėlių buvo išstumta – Lietuva išvaduota nuo sovietinio okupanto. Birželio 23 d. per Kauno radiofoną visam pasauliui buvo ištransliuota deklaracija, paskelbusi Lietuvos Nepriklausomybės atstatymą, kad sudaryta Laikinoji Lietuvos Vyriausybė (LLV). Lietuvos išsivadavimo kovose žuvo per 2000 sukilėlių.

Sukilimas ir LLV paskelbimas, birželio 25 d. vokiečiams užėmus Kauną, buvo netikėtas ir labai nemalonus. 1941 m. rugpjūčio 13 d. vokiečių civilinės valdžios Lietuvoje generalinio komisaro A. T. von Rentelno įsakymu LLV buvo paleista. L. Prapuolenis kartu su 29 LAF, LLV nariais ir kitais žinomais Lietuvos žmonėmis pasirašė protestą-memorandumą, adresuotą A. Hitleriui. Į tai naciai reagojo žaibiškai – LAF būstinė buvo užimta, o L. Prapuolenis ir kiti aktyvistai suimti ir atsidūrė Dachau bei kitose koncentracijos stovyklose.

Atkūrus Lietuvos Nepriklausomybę,

Lietuvos visuomeninės patriotinės organizacijos kasmet mini 1941 m. birželio sukilimo metines. Pastaruoju metu LLKS organizavo tokius minėjimus kartu su baikeriais Kaune, Obeliuose ir Vilniuje prie Seimo, Nepriklausomybės aikštėje. Sukilėlių garbei buvo iškilmingai keliamos vėliavos, apdovanojami renginio dalyviai. LLKS kreipėsi į Seimo Pirmininkę, kad šis JUBILIEJUS 2021 m. birželio 23 d. būtų iškilmingai paminėtas Seime. Pribrendo laikas, kad Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo deklaracija būtų įvardinta ir valstybės teisės aktu. LLKS kreipėsi į Seimo Laisvės kovų ir valstybės istorinės atminties komisijos bei Seimo Nacionalinio saugumo ir gynybos komiteto pirmininkus, kad 1941 m. birželio sukilimo 80-mečio sukakties paminėjimas būtų įtrauktas į Seimo darbotvarkę. Pareiškime sakoma, kad prie iškilmingo paminėjimo prisijungs ir Lietuvos Respublikos visuomeninės patriotinės organizacijos. *Šaltinis: Pozicija.org*

NERAMUS AR ABEJINGAS PASAULIS?

BALTIJOS JŪROJE – 50 TŪKST. TONŲ CHEMINIO GINKLO

Europos parlamentas primena, kad Antrojo pasaulinio karo pabaigoje į Baltijos jūrą buvo išmesta apie 50 tūkst. tonų cheminio ginklo užtaisų. Nenuspėjamas jų susidėvėjimas gali virsti didžiule ekologine katastrofa. Tai – visos Europos problema, kuri gali turėti nenu-

spėjamų padarinių. Todėl parlamentariai ragina tarptautinę bendruomenę aktyviau bendradarbiauti, stebint Baltijos jūroje palaidotas amunicijos korozijos būklę, dalintis informacija apie ginklų paskandinimo vietas, skirti lėšų moksliniams tyrimams ir veiksams, kurie leistų sumažinti pavojų.

Rezoliucijoje siūloma skirti papildomą finansavimą tarpvalstybinei 2021–2027 m. „Interreg“ Baltijos jūros regiono programai, pagal kurią bus remiamas taršos Baltijos jūroje mažinimas. Europos Komisija raginama sudaryti ekspertų grupę, kuri tiksliai nustatytų užterštų zonų koordinatas, pasiūlytų

taršos stebėsenos ir valymo sprendimus, parengtų reagavimo į ekstremalias situacijas gaires, surengtų informacijos kampanijas, skirtas suinteresuotoms grupėms – žvejams, vietos gyventojams, turistams ir investuotojams. *Europos Parlamento informacija*

Matematiko žvilgsnis į kaimą: gresia nacionalinė katastrofa

Pokalbis su matematiku, sistemų tyrinėtoju Kęstučiu K. Urba

Vida Tavorienė

Žemės ūkyje ir kaime – neišrišamų problemų kamuolys. Tai pastebi ir kitų sričių mokslininkai, nenutolę nuo žemės. Matematikas, sistemų tyrinėtojas Kęstutis K. Urba ne tik siejasi dėl kaimo nykros, bet ir pateikia receptų, kaip tai sustabdyti bei atkurti kaimo gyvastingumą. Tai pirmiausia ekologinė žemdirbystė, mokestiniai pokyčiai ir antikrizinis maisto tiekimo grandinių reguliavimas, kai dalis perdirbėjų ir prekybininkų pelno grąžinama ūkiams. Tai turėtų būti ne tik žemės ūkio ministro, bet ir premjero politiniame akiratyje.

Mato rinkos iškraipymą

Matematikas, sistemų tyrinėtojas K. K. Urba save laiko trečios kartos nuo žagrės atstovu, kuriam vaikystės vasarą pamokos, pradėtos prie Dangaučiaus upelio (Kėdainių r.) su botagu basomis per ražienas paskui žąsis, pieno separatoriaus rankena, šieno vežimas, naminė duona, obuolių vynos iš atminties niekur nedingo.

Mokslininkui visada rūpėjo kaimo reikalai. Jis sakė negalintis ramiai stebėti, kaip pastaraisiais dešimtmečiais vyksta akivaizdi kaimo ir atokesnių regionų nykra. Pasak K. K. Urbos, Lietuvos kaimas ir žemės ūkis nyksta ne tik dėl natūralaus senėjimo, neregėtų emigracijos tempų, kurie viršija pasaulio vidurkius, bet ir dėl rinkos iškraipymo – neadekvačios paramos teikimo schemų ir perdirbėjų bei prekybininkų oligopolijų išsigalėjimo, jų vykdomos kainų politikos. Mokslininkas valdžios vyrams ir moterims yra pasiūlyęs nemažai receptų, kaip sustabdyti kaimo nykimą ir jį gaivinti. Tačiau pasiūlymai nevirsta kūnu, nors dalis politikų tam pritarė.

Parengė antikrizinį įstatymą

K. K. Urba yra parengęs Maisto grandinių antikrizinio sureguliuojimo įstatymą. Šis įstatymas padėtų sureguliuoti santykius tarp žemės ūkio produktų gamintojų, supirkėjų, perdirbėjų ir prekybininkų. Ištikus krizei, jis leistų įvesti dalies perdirbėjų ir prekybininkų pelno perskirstymo ūkininkams mechanizmą. To ypač reikėjo 2014–2016 m., kai pieno ūkis išgyveno sunkumus ir pieno supirkimo kainos buvo nusiritusios į žemumas. Pasak matematiko, toks įstatymo projektas buvo įregistruotas dar praėjusios kadencijos Seimo 2019-ųjų rudens sesijos darbų programoje, tačiau taip ir liko nenagrinėtas. Beje, buvo įregistruotas tik įstatymo pavadinimas (Nr. 53), tekstas nerodomas.

„Kaimas regresuoja, žlunga. Per pusantrų metų kaime ūkių sumažėjo apie 30 tūkstančių – nuo 120 iki 90 tūkstančių. Daugumos pieno ūkių savininkų, paskutinių mohikanų,

amžius yra per 60 metų. Jei ir toliau niekas nesikeis, per pusantrų metų neliks dar 30 tūkstančių ūkių. Kas liks? Penki agrokoncernai ir krūva juos aptarnaujančių kumečių. Paleistas bausis nevaldomas procesas, kuris prilygsta nacionalinei katastrofai“, – konstatavo pašnekovas.

Jo akimis, pagrindinė bėda – nesureguliuoti finansiniai santykiai maisto tiekimo grandinėse, kuriose gyvuoja oligopoliniai dariniai. „Perdirbėjai žemės ūkio produkciją superka minimaliausiomis kainomis, o prekybos centruose perkame už maksimaliausias. Nėra atitinkamo įstatymo, kuris tai sureguliuotų. Reikia, kad dalis perdirbėjų ir prekybininkų pelno būtų grąžinta ūkininkams. Kol nebus tokio įstatymo, nieko nepakeisime“, – įsitikinęs mokslininkas.

K. K. Urba pridūrė, kad nieko nepakeis ir ūkininkų mitingai bei protestai prie Žemės ūkio ministerijos (ŽŪM), nes šiuo atveju reikia protestuoti prie Finansų ministerijos. „Kaimas nėra uždara sistema, žemės ūkio ir kaimo reikalai nepriklauso vien ŽŪM. Mes neturime laisvos rinkos, ji oligopolizuota. Tai reiškia, kad rinką yra užvaldę keletas stambių žaidėjų, kurie diktuoja kainas, o jos žlungdo smulkius ir vidutinius ūkius. Dėl to kaimas nyksta, o tai yra nacionalinio lygio grėsmė valstybei. Tad tai – jau daugelio ministerijų ir premjero lygio rūpestis“, – samprotavo K. K. Urba.

Populiarino ekologišką maitinimą

Kitas mokslininko pasiūlymas ne tik kaimui atgaivinti, bet ir žmonių, ypač vaikų, sveikatai palaikyti – aktyvi ir sparti ekologinės žemdirbystės plėtra. Jis sakė perėjęs kryžiaus kelius dėl ekologinio maisto tiekimo vaikams į ugdymo įstaigas. „Niekam tai nebuvo įdomu. ŽŪM vykusiame pasitarime Sveikatos apsaugos ministerijos atstovas Almantas Kranauskas pasakė, kad ekologinis maistas tėra greitai praeisianti mada... Susidomėjo tuometinis žemės ūkio viceministras Saulius Savickis, kuris pats turėjo vieną pirmųjų ekologinių ūkių. Taip atsirado pilotiniai projektai dviejuose Ukmergės darželiuose, kuriuose vaikai pradėti maitinti ekologišku maistu. Dabar tai plinta po Lietuvą, bet vis tiek ekologiškas maistas pasiekia tik 3–4 proc. darželinukų“, – aiškino pašnekovas.

Daugiau darželinukų maitinti ekologišku maistu kol kas neįmanoma dėl nepakankamos ekologiškų produktų pasiūlos. Anot K. K. Urbos, sudėjus visą Lietuvoje pagaminamą ekologišką produkciją, būtų tenkinama tik šeštadalis maksimalaus tokio maisto poreikio. Mokslininkas mano, kad ekologinių ūkių plėtra būtų kaimo išsigelbėjimas, nes padidintų užimtumą. „Vienam ekologinės

daržininkystės hektarui reikia 3–4 darbininkų. O kiekviename rajone rasime po 100–200 bedarbių, tinkančių nekvalifikuotam darbui, po 3–5 bedarbius agronomus, po 20–50 parduodamų žemės ūkio paskirties sklypų. Galėtų kurtis bendruomeniniai kooperatyvai, kurie tiktų ekologiškus produktus artimiausioms mokykloms, darželiams“, – sveikos ekosistemos viziją dėliojo K. K. Urba.

Suardytas šimtmečių ciklas

Mokslininkas nusivylęs, kad kaimui naujingos idėjos niekaip neprasimuša. Jis stebėjo Seimo Kaimo reikalų posėdį, kuriame Finansų ministerijos atstovas informavo, kad iš ekonomikai gaivinti numatytų europinių lėšų (2,225 mlrd. eurų) kaimui ir žemės ūkiui tiesiogiai beveik nieko neskiriama.

„Europos Komisija nesuvokia, kur nusmuko Lietuvos kaimas. Ekonomikos DNR plane tam reikėjo skirti mažiausiai 1,5 mlrd. eurų. Kaimas beveik sunaikintas. Štai Šiaurės rytų Lietuvos kraštas beveik tuščias – mažiau nei vienas žmogus kvadratiniam kilometre. Ūkiai stambėja, o tai reiškia, kad vyksta intensyvi chemizacija. Nyksta bičių, paukščių populiacijos, azotas, fosforas, kalis plaukia upėmis, bet niekas rimtai nestabdo šių procesų. ES šiuo atžvilgiu dar prasčiau, bet ar mums reikia eiti tokiu keliu?“ – klausė pašnekovas.

Intensyvi chemizuota žemdirbystė alina dirvas. Vidurio Lietuva jau tampa beveik Sachara su lietuviškomis dulkių audromis. „Apnykus gyvulininkystei, nutrūko šimtmečių veikęs ciklas „tvartas – laukui, laukas – tvartui“, dirvos neatsistato, menkėja humuso kiekis. O Aplinkos ministerijos parengtame didžiam Lietuvoje plane Vidurio Lietuva vėl zonuojama kaip vien grūdų auginimo teritorija, čia nėra numatyta ūkių diversifikacija. Tas puolimas prieš gyvulius, nesureguliuoti mokestiniai santykiai, pas mus ir Lenkijoje esančios didelės pridėtinės vertės mokesčio žirkklės – peilis žemės ūkiui ir kaimui“, – konstatavo dėl nykstančio kaimo ateities besisielojantis matematikas.

Organizme pilna chemijos

K. K. Urba apgailestavo, kad ir dabar, kai ES žaliajame kurse daug dėmesio skiriama ekologiškai žemdirbystei, Lietuvoje tam pristinga dėmesio. Jis priminė, kad Austrijoje ekologinė žemdirbystė užima net 25 proc. dirbamos žemės, Estijoje – 18 proc., Latvijoje – 12 proc., o Lietuvoje – tik 8 proc. „Vyriausybės planuose neatrodo, kad būtų numatytas didelis ekologinių ūkių proveržis, nes neskiriama reikiamų lėšų. Vėl žlugs visos iniciatyvos „iš apačios“. Jeigu tik 3 proc. darželinukų gauna ekologišką maistą, situacija – prasta“, – nusivylęs mokslininkas.

Lietuvos mokslininkų laikraštyje „Moks-

Matematikas, sistemų tyrėjas Kęstutis Urba

lo Lietuva“ K. K. Urba rašė apie alerginių susirgimų grėsmę ir maiste esančius alergenų. Jis pabrėžė, kad spartus alerginių susirgimų gausėjimas yra viena pagrindinių sveikatos apsaugos problemų visame pasaulyje. Europos alergijos ir imunoterapijos akademija perspėja, kad šiandien alergija yra pandemijos masto visuomenės sveikatos problema, vien Europoje paliečianti daugiau nei 150 mln. žmonių. Atsižvelgiant į epidemiologines tendencijas, prognozuojama, kad greičiau nei po 15 metų vienokia ar kitokia alergijos forma sirgs daugiau nei pusė Europos gyventojų.

Pašnekovas prisiminė, kaip buvęs Maisto ir veterinarijos tarnybos vadovas Jonas Milius viename interviu sakė, kad kas antras tarnybos patikrintas maisto produktas turėjo liekamųjų herbicidų. Tiesa, jų koncentracija neviršijo leistinos normos. „Bet jeigu sudėtume visų pesticidų likučius, nitratus ir maisto pramonėje naudojamus priedus (saldiklius, rūgštingumą, konservantus, purifiklius, dažiklius ir kt.), visų šių derinių poveikiui organizmui įvertinti neužtektų visų pasaulio laboratorijų. Kyla trečia vaikų alergizacijos banga, blogos prognozės dėl onkologinių ir kitų ligų didėjimo. Dabartinis mokslas yra konstatavęs, kad šiuolaikinio žmogaus organizme aptiktos net 172 skirtingos cheminės medžiagos! Kokį poveikį jos turi? Reikia kelti didelį triukšmą ir imtis atitinkamų priemonių“, – sakė tendencijoms neabejingas mokslininkas, prisilietęs prie molekulinės onkologijos tyrimų.

K. K. Urbos manymu, vienas iš sprendimų – ekologinė žemdirbystė ir ekologiško maisto gamyba. „Visiems žinoma, kad sveikata – brangiausias turtas. Vartodami sveikatai palankų maistą, mažiau išleisime vaistams ir gydymui. Bet egzistuoja pasaulinė problema – stambiojo kapitalo koncentracija saujelės rankose. Turčiams reikia progresinių mokesčių, nes tai būtų lėšų šaltinis ir ekologiniam vaikų maitinimui, ir kitoms visuomeninėms reikmėms, kuriant gerovės valstybę“, – įsitikinęs mokslininkas. Šaltinis: „Valstiečių laikraštis“, 2021-04-24. Autorė yra „Valstiečių laikraščio“ žurnalistė

Ištuštėjusio kaimo gatvelėje. Sutrikę gandrai: vaikų atnešti nebereikia?

Apleista ferma

Ištuštėjusi sodyba. Roberto Patronaičio nuotr.

Kiek laiko jau niekas nebelinečia šulinio svirties, nebepraveria durų? Kęstučio Kadūno nuotr.

IN MEMORIAM

Profesorius, Kovo 11-osios Akto signataras Kęstutis Glaveckas 1949–2021

Balandžio 30 d. mirė ilgametis Seimo narys, Lietuvos Nepriklausomybės Akto signataras, ekonomistas, socialinių mokslų habilituotas daktaras prof. Kęstutis Glaveckas.

K. Glaveckas gimė 1949 m. balandžio 30 d. Vilniuje medicinos darbuotojo Vlodo Glavecko (1926–2002) ir buhalterės Veronikos Laurinavičiūtės-Glaveckienės (1927–2010) šeimoje. 1956–1967 m. mokėsi Vilniaus Antano Vienuolio vidurinėje mokykloje. 1967–1972 m. studijavo Vilniaus valstybinio universiteto Pramonės ekonomikos fakultete ir įgijo ekonomisto išsilavinimą. 1973–1976 m. studijavo aspirantūroje, 1976 m. Vilniaus valstybiniame universitete apgynė ekonomikos mokslų kan-

didato disertaciją. 1987 m. Talino universitete apgynė habilitacinį darbą, už kurį suteiktas habilituoto ekonomikos mokslų daktaro laipsnis. 1988 m. tobulinosi Frankfurto prie Maino universitete. 1989 m. suteiktas profesoriaus vardas. 1989–1990 m. tobulinosi Niujorko universitete, 1992–1993 m. – Budapešto ekonomikos universitete.

1975–1984 m. Vilniaus valstybinio universiteto dėstytojas, docentas, profesorius. 1989–1990 m. buvo išrinktas nuo TSKP atsiskyriusios Lietuvos komunistų partijos Centro komiteto nariu, Ekonomikos ir socialinių klausimų skyriaus vedėju, CK sekretoriumi. 1992–1996 m. buvo Lietuvos ir užsienio įmonių konsultantas. Kartu su kitais įkūrė Lietuvos laisvosios rinkos institutą, 1992–1998 m. buvo jo tarybos pirmininkas. 1993–1996 m. – Nacionalinės vertybinių popierių biržos tarybos pirmininkas.

1990 m. vasario 24 d. Alytaus miesto Putinų rinkiminėje apygardoje Nr. 60 išrinktas LTSR Aukščiausiosios Tarybos deputatu. 1990 m. kovo 11 d. balsavo už Lietuvos Nepriklausomos valstybės atkūrimą. Dirbo Ekonomikos komisijoje ir Laikinojoje ekonomikos reformos komisijoje. Nuo 1991 m. gegužės 8 d. – Liberalų frakcijos narys.

1996–2021 m. septynias kadencijas buvo

Lietuvos Respublikos Seimo (VII, VIII, IX, X, XI, XII, XIII) narys. Dirbo Biudžeto ir finansų komitete, buvo pirmininko pavaduotojas, pirmininkas. Buvo Ignalinos atominės elektrinės regiono problemų komisijos narys. 2003 m. – Kauno miesto savivaldybės tarybos narys. 2003 m. gegužės 31 d. išrinktas Liberalų ir centro sąjungos pirmininko pirmuoju pavaduotoju. Nuo 2008 m. – Lietuvos Respublikos liberalų sąjūdžio narys. Iš Seimo liberalų frakcijos pasitraukė 2020 m.

Parašė daugiau kaip 300 mokslinių darbų rinkos ekonomikos klausimais Lietuvoje ir užsienyje, yra knygų „Gamybos intensyvinimo problemos“, „Rinkos ekonomika“ ir „Valstybinis reguliavimas“ autorius. Lietuvos valstybės atkūrimo dešimtmečio proga apdovanotas Lietuvos nepriklausomybės medaliu, 2004 m. birželio 25 d. – Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino ordino Komandoro kryžiumi. *Parengta pagal Seimo pranešimą*

UŽUOJAUTA

NETEKUS KĘSTUČIO GLAVECKO

Pirmosios lietuviškos Vilniaus Vytauto Didžiojo gimnazijos alumnų bendruomenė neteko savo nario, bičiulio, ekonomikos profesoriaus habilituoto mokslų daktaro, 1990 m. Kovo 11-osios Nepriklausomybės akto signataro, Lietuvos Respublikos Seimo nario Kęstučio Glavecko. Būsimasis profesorius K. Glaveckas 1956–1967 m. mokėsi ir baigė Pirmąją lietuviškąją Vilniaus Vytauto Didžiojo gimnaziją, tuomet – Vilniaus Antano Vienuolio vardo I

vidurinę mokyklą. Buvę mokytojai ir kolegos prisimena šviesios atminties Kęstutį, kaip ir visus mokinius, išdykusį, bet pareigingą, kurio įgytos žinios ir pasiekimai leido jam siekti mokslo ir politikos aukštumų. Netekome didžio erudito, mokslininko, savo šalies patrioto. Su giliu liūdesiu reiškiamo nuoširdžią užuojautą velionio šeimai, artimiesiems. *Pirmosios lietuviškos Vilniaus Vytauto Didžiojo gimnazijos alumnų bendruomenė*

Rašytojas Vytautas Jurgis Bubnys 1932 09 09 – 2021 04 24

Lietuvos rašytojų sąjunga su giliu liūdesiu pranešė, kad šių metų balandžio 24 d. po ilgos ir sunkios ligos, eidamas 89-uosius metus, mirė prozininkas, dramaturgas, eseistas, aktyvus Sąjūdžio dalyvis Vytautas Jurgis Bubnys. V. J. Bubnys gimė 1932 m. rugsėjo 9 d. Čiudiškiuose, Prienų valsčiuje. 1953 m. baigė Prienų vidurinę mokyklą. 1953–1957 m. studijavo Vilniaus pedagoginio instituto (dabar – VDU Švietimo akademija) Lituanistikos fakultete, kur įgijo lietuvių kalbos ir literatūros dėstytojo specialybę. 1957–1964 m. buvo Kauno 9-osios vakarinės pamaininės vidurinės mokyklos direktoriaus pavaduotojas. Nuo 1958 m. – Lietuvos rašytojų sąjungos narys. 1965–1966 m. buvo žurnalo „Moksleivis“ redakcijos vedėjas, 1966–1974 m. – vyriausiasis redaktorius. 1976–1981 m. ir 1991 m. ėjo Lietuvos rašytojų sąjungos valdybos pirmininko pavaduotojo pareigas. Nuo 1981 m. atsidėjo tik kūrybiniam darbui. Aktyviai dalyvavo tautiniame atgimime: 1988 m. buvo Sąjūdžio iniciatyvinės grupės narys, Sąjūdžio Seimo ir tarybos narys, 1992–1996 m. – Lietuvos Respublikos Seimo narys.

Vytautas Jurgis Bubnys savo kūrybą pradėjo skelbti 1953 m. Jis – vienas produktyviausių ir skaitomiausių prozininkų Lietuvoje, parašęs 44 prozos knygas, tarp jų – 19 romanų. Jo kūrinių išversta į daugiau nei 20 kalbų (rusų, čekų, lenkų, latvių, estų, vokiečių ir kitas), keli kūriniai ekranizuoti. Didelė dalis kūrinių Lietuvos aklyjų bibliotekos išleisti garsinėmis knygomis. Rašytojas yra sakęs: „Gimiau po laimingą žvaigždę.

Jaunystės metais buvau automatų kulku suvarpytas, ir mokslo bruvai pasiskubino nupinti vainikus man ant kapo. Tik per stebuklą išlikau. Kitais metais dar du susitikimai su mirtimi. Ir vėl – gyvas. Tada aš sau pasakiau: būsiu rašytojas ir rašysiu knygas apie tikėjamą gyvenimą: gyvenimu regimu ir neregimu, gyvenimu nuspėjamu, kupinu paslapties. Iš tikro ši mintis persmelkia ne vieno mano romano puslapius. O gal toji pati žvaigždė lėmė, kad ir mano knygų bendras tiražas (prisipažinsiu, ranka suvirpa) pasiekė šešis milijonus.“

Su V. J. Bubnio apysaka paaugliams „Arberonas“ (išėjo keli leidimai: 1969, 1972, 2009) užaugo ne viena karta, o jos motyvais sukurto kino filmo (scenarijų rašė pats autorius) „Maža išpažintis“ (1971 m., rež. A. Araminas) frazė „Benai, plaukiam į Nidą“ tapo legendinio muzikos festivalio pavadinimu. Rašytojas parašė scenarijų ir pagal savo romaną „Nesėtų rugių žydėjimas“ (1978 m., režisierius ir scenarijaus bendraautoris – M. Giedrys).

V. J. Bubnys, vienas ryškiausių mūsų literatūros kūrėjų, įnešė svarų indėlį į lietuvių literatūrą ir Lietuvos kultūrą. Rašytojas, nors regėdamas ne visada jį džiuginančias visuomenines ir politines permainas, iki pat gyvenimo pabaigos deklaravo šviesų gyvenimo džiaugsmą, tikėjo meno galia ir daugiausia dėmesio savo kūryboje skyrė paprastam žmogui, per kurį atskleidžiama tautos istorija, tradicinių vertybių raida ir jų poveikis visuomenei. Jis bandė savaip pažvelgti į pačius skaudžiausius istorinius įvykius. Tarkime, romane „Teat-

siveria tavo akys“ (1993) pasakojama apie dievdarbį – medžio drožėją, o iš tikrųjų – apie pagonybės ir krikščionybės sankirtą, XVII amžių, kai žmogus nelabai žino, kas jis yra – krikščionis ar pagonis. Romane „Tas ryto laukimas“ (2004) istorinė gija eina per tris laiko sluoksnius – per Kražių skerdynes, pokarį ir Sausio įvykius. Rašytojui dar teko bendrauti su netoli jo gimtinės gyvenusiu knygnešiu, kuris sovietų laikais per pokarį nešiojosi prie švarko prisikabinęs dar Prezidento Smetonos įteiktą medalį už knygnešystę, vėliau už savo drąsą jis buvo išvežtas į Sibirą.

Rašytojas yra prisipažinęs: „Tokia patirtis susikaupė, ir man labai norėjosi per kelias vienos šeimos kartas pažūrėti, kaip driekėsi laisvės siekimo gija. Kai, be jokių agitacijų iš šalies, be jokių raginimų, kaimo žmogus ėjo ir nešė knygą, gynė savo bažnyčią. Knygnešystė, kaip ir bažnyčios gynimas nuo kazokų, yra tikriausiai vieninteliai Europoje tokie atvejai, kai ne politikų organizuoti kaimo žmonės budėjo išstis mėnesius ir gynė savo šventovę.“ Taigi V. J. Bubnys priskirtinas prie lietuvių prozininkų, daugiausia prisidėjusių gaivinant sovietmečio visuomenėje niekintą dvasingumą, demokratiškumą ir teisingumą.

Įdomu ir tai, kad V. J. Bubniui rūpėjo ir svetimuose kraštuose gyvenančio žmogaus dvasinis pasaulis, žmogaus, įpainioto į kruvinus Balkanų karo įvykius (romanas „Balandžio plastėjime“, 2002). Ir ne šiaip eilinio žmogaus, o buvusio vienuolio, pranciškono, kuris savo abitą pakeičia į automatą ir eina

kovoti su serbais ar musulmonais. Rašytoją visada pirmiausia domino ne tiek politinė, ideologinė įvykių pusė, kiek dramatiška vidinė žmogaus būseną, jo elgesys sudėtingais istoriniais laikotarpiais. Beje, romanas „Balandžio plastėjime“ 2003 m. autoriui pelnė Baltijos Asamblėjos premiją. V. J. Bubnys buvo apdovanotas ir daugybe kitų premijų, tarp jų: 1970 m. – Žemaitės literatūrinė premija už apsakymų knygą „Gegužio nemiga“, 2003 m. – „Varpų“ literatūrinė premija už apsakymą „Balsas sniegynuose“, 2005 m. – JAV lietuvių tautinės sąjungos 1-aja premija ir Gabrielės Petkevičaitės-Bitės literatūrinė premija už romaną „Tas ryto laukimas“, 2008 m. – Lietuvos Respublikos Vyriausybės kultūros ir meno premija. 1998 m. rašytojui buvo įteiktas LDK Gedimino ordino Karininko kryžius, o 2002 m. suteiktas Prienų garbės piliečio vardas.

Šviesios atminties literatūrologas Algis Kalėda yra sakęs: „Vytauto Bubnio kūryba yra glaudžiai susijusi su tautos lemtimi. Kultūrologijoje esama tradicijos menininkus laikyti dievų pasiuntiniais. Bubniui dera ši nuostata; ne viename jo kūrinyje ryškus vertikalusis, sakralinis matmuo. Aiškios pastangos tęsti prakilniąją Kūrėjo misiją, o paprasčiau sakant, kurti taip, kad žmonėms būtų geriau ir šviesiau gyventi.“ Dabar apie literatūrą (ir ne tik) jiedu galės pasikalbėti ten, kur iš tikrųjų, tikėkime, yra šviesu ir gera. Nuoširdžiai užjaučiame Velionio žmoną, rašytoją Eleną Kurklietytę, sūnų Vygintą ir kitus artimuosius bei bičiulius. *Šaltinis: Voruta, 2021-04-25.*

Lietuvos mokslininkų laikraščio projektui „Akademinės bendruomenės telkimas gerovės valstybei kurti, akademinės ir plačiosios visuomenės sanglaudai stiprinti“ vykdyti Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas 2021 metams skyrė 6,5 tūkst. eurų. „Mokslo Lietuvos“ redakcija

Mokslo Lietuva

Vyriausiasis redaktorius Jonas Jasaitis
Stilistė-korektorė Jolanta Niaurienė
Dizaineris Vilius Zaveckas

Redakcinės kolegijos pirmininkas – Raimundas Dužinskas, nariai: Alvydas Baležentis, Valentinas Baltrūnas, Valentas Daniūnas, Jonas Dautaras, Vygintas Gontis, Nelė Jurkėnaitė, Regina Kvašytė, Milena Medineckienė, Andrius Pukšas, Eugenijus Stumbrys, Emilis Urba, Janina Valančiūtė, Raimundas Kaminskas, Algirdas Mikas Žemaitaitis
Redakcijos adresas: J. Basanavičiaus g. 6, LT-01118 Vilnius
El. paštas mokslolietuva@gmail.com
Laikraštis internete: www.mokslolietuva.lt
Redakcija gerbia savo autorių nuomonę ir mintis, net jei ne visada joms pritaria. Perspausdinant ar naudojant laikraščio „Mokslo Lietuva“ ir jo internetinio puslapio <http://www.mokslolietuva.lt> paskelbtą medžiagą būtina nuoroda į „Mokslo Lietuvą“. Laikraštis platinamas tik prenumeratoriams ir redakcijoje.

ISSN 1392-7191
Leidžia
UAB „Mokslininkų laikraštis“
SL Nr. 169
Spausdino
UAB „Petro ofsetas“
Savanorių pr. 174D, LT-03153, Vilnius
Tiražas 500 egz.